

KNIHOVNA KATECHETSKÉHO SPOLKU
===== DIECESE OLOMUCKÉ. =====
=====

KRESLENÍ

V HODINĚ NÁBOŽENSKÉ.

DRUHÉ, OPRAVENÉ VYDÁNÍ.

NAPSAL

ANT. ZAMAZAL,
KATECHETA MĚŠT. ŠKOL NA MAR. HORÁCH.

52 KRESBY V TEXTĚ, 16 PŘEDLOH KE KRESLENÍ PRO
MALÉ DÍTKY.

MAR. HOŘY/1917.

TISKL ROBERT VESELÝ VE STRAŽNĚCI. – NÁKLADEM VLASTNÍM.

VEŠKERÁ PRÁVA SE VYHRAŽUJÍ.

Motto: „*Toto všecko mluvil Ježíš
v podobstvích k zástu-
pům a bez podobství ne-
mluvil jim.*“

Mat. 13, 34.

Úvodem

K PRVNÍMU VYDÁNÍ.

Od začátku svého učitelského působení ve škole obecné a měšťanské užíval jsem při vyučování náboženství velice často křidy a tabule školní, abych na ni jednodušími črtami znázornil některý děj biblický nebo některou pravdu náboženskou. Podobně si zajisté počínají mnozí katecheti škol obecných a měšťanských.

Když jsem o této „kreslicí“ methodě se svými spolubratry v úradě školním mluvil, byl jsem častěji vybízen, abych své náčrtky jako pomůcku k vyučování náboženství ve školách obecných, případně i měšťanských, tiskem vydal.

Na přání toto podal jsem již r. 1905 některé ze svých kreseb a náčrtků tehdejšímu znamenitému paedagogu a docentu methodiky a paedagogiky na fakultě theologické v Olomouci, vdp. P. Fr. Pinkavovi, a žádal jsem jej za laskavý posudek.

Ten odepsal mi následovně: „Posilaje Vám kresby Vaše zpět, podotýkám, že myšlenka, jíž kresby slouží, zasluhuje z hlediska didaktického plného povšimnutí.

Kresby buďtež prostinké, avšak přece vkusné, nikdy však uměle kombinované. Po mém soudu mají býti tyto kresby pomůckou katechetům, dle níž by při vyučování rychle na tabuli dotyčné věci a předměty znázornili. Podniku Vašemu přeji veškerého zdu.“

Přes toto odporučení netroufal jsem si pro mnohé obtíže uveřejnit své maličkosti. Uveřejnil jsem pouze malou úvahu o kreslení v hodině náboženské („Vychov. Listy“, 1907), která potkala se s patrným zájmem u mnohých katechetů na školách obecných.

Koncem r. 1907 obrátil jsem se na známého mnichovského paedagoga J. HARTMANNNA, který právě vydal objemný spis o názorném vyučování v hodině náboženské, a žádal jej o některé informace. O mém úmyslu vyjádřil se následovně:

„Wenn Sie Ihr Vorhaben ausführen, werden Sie vielen Katecheten einen Dienst erweisen. Was mein Büchlein betrifft, so war gerade der Mangel an Vorlagen zum Zeichnen im Religionsunterrichte bei den Kleinen der Anlass zu meinem Buche (Anschaulichkeit im Religionsunterricht, Kösel, Kempten).“

Když jsem o prázdninách r. 1908 na valné hromadě katechetického spolku o stejném thematicu přednášel a názorně na tabuli přítomným metodu kreslení v hodině náboženské objasnil, vysloveno bylo naléhavé přání, abych své pomůcky tiskem co nejdříve vydal.

Z těchto důvodů osmělil jsem se vydati tento spisek jako nepatrný pokus v oboru naší skrovné české literatury katechetické.

Účelem spisku tohoto jest usnadniti a zpříjemniti jak učitelé, tak i dítkám hlavně na škole obecné obtížný předmět náboženského vyučování, ať jest to dějprava nebo katechismus.

Usnadnění toto má se státi jednoduchými a snadnými kresbami křídou na tabuli.

Jest přirozeno, že není možno, aby všechny události a pravdy náboženské znázorněny byly křídou na tabuli, ale snahou mou bylo, aby aspoň podán byl návod, jak by se i jiné věci a předměty podobným způsobem znázorniti daly.

Doznávám, že mnohé věci dají se ještě jiným, a možná snadnějším způsobem, na tabuli znázorniti, nežli jsem navrhl já; uznávám dále, že není dílko moje vzorem dokonalosti, nýbrž pouze pokusem, který se dá jistě zdokonaliti.

Proším tudíž své spolubratry v úřadě školním za laskavé prominutí a mírný posudek mých pomůcek. Budu všem za každý pokyn a radu povděčen a milerád jí příště použiji.

Zároveň vzdávám srdečný dík dp. spolubratřím za laskavé pokyny, zvláště dp. Jos. Skalkovi, katechetovi v Mor. Ostravě, za ochotné prohlédnutí a poupravení některých částí textů a obrázků.

Na MAR. HORÁČH, v lednu 1909.

A. ZAMAZAL.

Úvodem

K DRUHÉMU VYDÁNÍ.

Jelikož spisek tento přijat byl u katechetů s nevšedním zájmem a v několika letech první náklad jeho byl úplně rozebrán, odhodlal jsem se na žádost mnohých katechetů znova jej vydati. Ač v době nynější spojeno jest nové vydání knihy s mnohými obtížemi, přece jsem se snažil spisek tento zdokonaliti a novými pomůckami rozmnožiti. Doufám, že i toto druhé vydání přijato bude se zájmem, jakého se dostalo prvnímu vydání.

Na MAR. HORÁCH, v březnu 1917.

A. ZAMAZAL.

Spisek tento rozdělil jsem na dvě části. V první části naznačil jsem, jak možno na nejnižším stupni doprovázeti kresbou výklad malé dějepavy; v druhé části chci ukázati, jak možno kresbou také některé pravdy náboženské znázorniti. Kdežto první část věnována jest výhradně dětem 1. nebo 2. školního roku, část druhá obsahuje různé pokyny pro vyšší oddělení a stupně.

I.

O pomůckách při vyučování náboženství.

Zájem o náboženskou otázku podobá se vlně, která zachvátila duše všech myslících. Dnes stojí tato otázka v popředí víc než kdy jindy. Jako dva obři tu stojí — dvě myšlenky. Názor křesťanský — houževnatě hájený církví katolickou a názor nekřesťanský — hájený všemi, kteří víru v Boha hodili přes palubu. Už i ohledně morálky se vyjasňuje, a všeobecně se doznává, že morálka bez Boha jest bez vlivu na duši lidskou. Jestliže tu a tam jedinec se chlubí, že stačí mu morálka bez Boha, nepadá na váhu, — když přece jest jisto, že i tento jedinec žije v ovzduší prosyceném křesťanstvím a snad ani nechťe tyje z důsledků plynoucích z náboženství křesťanského.

Než nechme theorie těm, kteří se jí zabývají. Nepopíráme její nutnost, ale tolik jisto, že nám především musí jíti o to, aby praktickým způsobem námi podán byl důkaz, že výchova na základě náboženském jest nutná a vydatná spolu. („Nový Věk“, 1907).

Není tuším třeba dokazovati, že mezi všemi předměty, kterým se dítko ve škole učí, nejpřednějším, nejdůležitějším, ale také nejobtížnějším jest vyučování náboženství.

Obtíže záleží v tom, že katecheta musí často podávati dítkám výklad o věcech abstraktních, nadpřirozených, pro život náš tak velice důležitých a významných.

Velikým uměním jest zmenšiti nebo dokonce překonati tyto obtíže. Čím spíše je katecheta překonán, tím snadněji dítko vše pochopí a v paměti udrží. Náboženství stane se mu předmětem zajímavým.

Čím toho docíliti? Kterých prostředků užiti?

Odpověď není tak snadná. Jest všeobecným a dávným steskem, že nedostává se učitelům náboženství, zvláště na školách obec-

ných a měšfanských, dostatečných a vhodných pomůcek k vyučování náboženství.

Jest sice pravdou, že nejhlavnější pomůckou při vyučování náboženství jest na prvním místě osoba katecheta, jeho vystupování, jeho přednes, jeho styk s dětmi a rodiči atd., ale přes to všecko potřebuje dnes učitel náboženství velmi mnoho pomůcek ku snadnějšímu vysvětlení a pochopení pravd náboženských a udržení jich v paměti dítek. A těch máme poskrovnu.

Jinak mají o pomůcky postaráno učitelé světští pro své předměty. Vejděte do místnosti dnešní školy. Na chodbách, na stěnách tříd sám obraz a diagram, v kabinetě jich leží ještě celé spousty v zásuvkách skříní. A pořád se doplňují novými. — A nyní se tažme, kolik máme my pomůcek pro vyučování náboženství, které přece nejvíce znázornění potřebuje. Jest jich směšně málo a ty jsou ještě nedokonalé. Najdete snad ve školách obecných a měšfanských jednu mapu Palestýny, sbírku obrazů biblických od Herdera nebo od Hölzla, snad ještě obrazy k liturgice, a jste u konce. Tu a tam katecheta si dobrovolně za své peníze zaopatří některou pomůcku, ale není to všude možno. A přece by bylo záhodno, aby v každé škole byla jistá zásoba nejnutnějších pomůcek pro náboženství. Jmenuji aspoň některé: písmo sv., obrazy měst a míst posvátných, obrazy ze života svatých, životopis svatých, obraz papeže, biskupa, sv. patronů českých, diagram církevního roku, mše sv. atd.

Slyším však předem hlas mnohého katechety: To je všecko pěkné, ale kdo to bude platit? Netřeba se příliš rozčilovat. Kdo platí pomůcky k jiným předmětům, musí platiti i nutné pomůcky ku vyučování náboženství. O to se musí postarati místní školní rada. Katecheta podá místní školní radě seznam potřebných pomůcek s udáním ceny. Místní školní rada jest povinna tento obnos zařaditi do svého praelimináře a o potřebnou objednávku se postarati.

Malou úvahu o pomůčkách náboženských přinesly také „Vychovatelské Listy“, 1908, seš. 4.

II.

Kreslení v hodině náboženské.

Jedna z nejdůležitějších zásad paedagogických jest: vyučuj ná z o r n ě a z a j í m a v ě. Názory mohou býti buďto smyslové, nebo rozumové. „Při vyučování na škole obecné největší důležitosti jsou názory s m y s l o v é. Kdykoliv se tedy při vyučování vyskytnou nové pojmy nebo nová slova, hleď je objasniti případnými názory. Nemožno-li věc samu dětkám ukázati, ukáž aspoň model nebo obraz věci, nebo věc n a k r e s l i.“ (Pinkava, Všeobecná nauka o výchově). Podobně i Komenský praví: „Čemu se žáci učí, tak jim to předlož a vylož, aby to zřeli před sebou, jako svých pět prstů.“

Nejlepším vzorem názorného vyučování jest nám nejlepší paedagog veškerého lidstva, Ježíš Kristus. Jeho výklad pravd náboženských byl vždy názorný a zajímavý. Žáci jeho nemohli se často přímo nasytiti jeho slov (kázání na hoře). Když se ho tázal na př. zákonník: Kdo jest můj bližní? — tu neodpověděl slovy dnešního katechismu, nýbrž počal kresliti obraz člověka, jdoucího z Jerusaléma do Jericha. A jak nádherné jsou obrazy všech jeho podobností! A stejně učili i žáci Jeho, sv. apoštolové. O tom svědčí celá řada kreseb a symbolů v katakombách římských.

Spisovatel De Waal píše o nich následovně: Obrazy v katakombách jsou obrázkovým katechismem, který nejdůležitější články víry znázorňuje.

Proto tedy už koncil tridentský (XXV.) přikazoval biskupům, aby věřící své utvrzovali v pravdách náboženských zobrazováním a názorným poučováním o tajemstvích našeho vykoupení.

Význam kreslení při vyučování školním oceňovali již nejstarší národové. Kreslení bylo zprvu pomůckou při všech předmětech vyučovacích. Teprve ve století XVII. doporučí se kre-

slení jako zvláštní předmět vyučovací. Na předním místě nalezá se tu J. A. Komenský, jenž ve svém „Informatorim pro školky mateřské“ praví: „Mají také děti do malířství a písářství zavazovány býti hned ve škole mateřské, jmenovitě dáváním jim do rukou křídly (neb uhle u chudších), a tím aby sobě body, čary, háky, kliky, kříže, kolečka dělaly Tím zajisté způsobem ručičku sobě k držení křídly a děláním tahů dovedou.“

Důležitost kreslení jako pomůcky při vyučování náboženství nemohou mnozí znamenití paedagogové ani dosti oceniti.

Tak Hartmann píše: Komu náboženská výchova dětí svěřena jest, jistě dozná, jak výhodno jest, může-li to neb ono rychlou kresbou na tabuli znázorniti. Po celou dobu svého učitelského úřadu užíval jsem tohoto způsobu znázornění v různých školách obecných a přesvědčil jsem se o jeho výhodě.

Na jiném místě praví: Nelze ovšem všechno abstraktní znázorniti. Kde jest to však možno, nemáme toho opomenouti. Jsem přesvědčen, že dosud mnozí katechetové rádi užívají křídly a tabule. — A na jiném místě zase píše: Chceme-li poznati, zda děti měly správný názor, nechme je kresliti na tabulkách nebo do sešitu, a hned poznáme, kde vězí vada. Na jednotřídkách hodí se kreslení velmi dobře jako tiché zaměstnání. Bude ovšem často třeba, abychom dětem aspoň malou skizzu nejdříve na tabuli načrtuli.

Farář Rothmayer uveřejňuje v „Katech. Blätter 1900“ několik výkresů na jednotřídce, jimiž vyplněno bývá tiché zaměstnání dítek.

Velmi pěkně promlouvá o kreslení v hodině náboženské (křídou na tabuli) známý vídeňský paedagog, univ. prof. Dr. J. Swoboda, dle jehož návrhů vyšla již slušná řada názorných obrazů hlavně k liturgice. Ten píše (Münch. katech. Kurs 1905, str. 162) takto:

Užívání křídly, tohoto nejlacinějšího pomocného prostředku při vyučování, budiž všeobecně co nejdůtklivěji doporučeno. Křídou buďtež pokaždé na tabuli napsána nová jména biblická, aby je děti nepřekrucovaly, ale řádně vyslovovaly. Tato mrtvá, bílá křída má v sobě ještě jinou moc, usnadňování paměti.

Způsob, jakým by se s užitkem křídly při vyučování náboženství užiti dalo, pokoušel se podati ve zvláštním spisku „Das

Zeichnen im Dienste des Religionsunterrichtes“ Alfred Hoppe, farář ve Winzendorfě, Dol. Rakousy.

*

V poslední době jeví se veliký zájem o zdokonalení kreslení na školách obecných a měšťanských. Konají se prázdninové kursy pro učitele a vydávají se nové methodiky moderního vyučování kreslení na školách obecných a měšťanských. Cílem dřívějšího malování bylo cvičiti oko a ruku, dnes přizpůsobuje žáka, aby dovedl nakresliti věc nejbližšího svého okolí. Ty ho více zajímají, než ornamenty. (Hartmann, str. 116.)

Snahou těchto novot jest nejen vzbuditi talent kreslířský v dětech, ale také uplatniti toto umění při názorném vyučování ve škole. Učitel, který dětem přednět svůj náležitě znázorní, získá si také děti, jimž stane se předmět dotyčný příjemným. A kdo si upoutá děti, ten má také jejich srdce.

Kreslení jako pomůcka při vyučování jiných předmětů má nejen výhodu názorného podání u dětí, nýbrž jest i ku velkému prospěchu učitelovu. Dítky se při kreslení utiší, učitel nemusí je stále k pozornosti vybízeti, ušetří si hlasu a může klidně pokračovati ve výkladu.

Tyto výhody pochopili již dávno učitelé obecných škol, kteří užívají při prvouce v nejnižších třídách obecných s velikým prospěchem praktické pomůcky „Vyučování prvouce na školách venkovských“ (sepsal učitel Josef Tůma, 4. vydání). Podobnou pomůcku vydal Ant. Krátký („Nechte mne kresliti!“*) Příručky tyto obsahují hojně obrázků i nejmenším dětem snadno pochopitelných a duši jejich přiměřených. Učitel vyloží dětem některý poučný článek a pak jej na tabuli několika črtami nakreslí. Na to si děti malé kreslí tyto črty samy na tabulku, nebo na papír, zatím co učitel pokračuje s dětmi dospělejšími. Neocenitelnou jest tato příručka zvláště na jednotřídkách.

Podobné metody vyučovací užíval jsem již dříve, než byla Tůmova prvouka známa. Již od první třídy počínaje kreslil jsem, co se dalo. A mohu říci, s dobrým prospěchem. Viděl jsem vždycky radost na tvářích maličkých, když viděli, že se chápu křídly. Zvláště na jednotřídkách je kreslení v hodině náboženské velmi

*) Nákladem knihkupectví Topičova v Praze.

výhodným. Jednoduchými tahy naznačí katecheta mnohé věci, které se nedají snadno slovy vysvětliti, nebo jinak znázorniti, na př. stvoření v 6 dnech, různost tvorů, vlastnosti duše, hřích dědičný, očistec, církve atd. Děti si vstřípi nákras brzo do hlavy, opakují jej snadno, nakreslí a udrží dlouho v paměti. Zatím co si děti v I. oddělení kreslí na tabulkách s tabule, pokračuje katecheta nerušeně v II. oddělení.

Kreslení toto jest i se stanoviska zdravotního pro katechetu velmi prospěšným. Jednak nutí jej, aby stoje přednášel, ušetří ho stálého napomínání dětí k pozornosti, povzbuzuje pak i ducha žactva, které nejen slyší slova, ale zrovna vidí i představu těchto slov

Má tedy kreslení dvojí užitek: usnadňuje pochopení a upevňuje paměť.

Jsem však jist, že najde se dosti těch, kteří jaksí s nedůvěrou pohlíželi budou k této „kreslicí“ metodě v hodině náboženské.

Namítnou mnozí: Vždyť nejsou přece všichni katechetai dovednými kresličí! — Neupírám, ale dovoluji si tvrditi, že tak jednoduché a prostinké obrázky, náčrtý, jaké obsahuje tento spisek, dovede skoro každý šestiletý hošík nakresliti, tím spíše to dovede jeho učitel. Stačí jenom trochu dobré vůle.

Řekne se: Škoda času mařit kreslením na tabuli. — Naopak, jest to právě velká úspora času. Kreslení děje se současně s výkladem. Mnohdy promarní se právě dlouhým, suchopárným výkladem mnoho času, a děti na konec nemají snad ještě řádné představy o věci. Ježíš Kristus rovněž „kreslil“ různá podobenství při výkladu mnohých abstraktních pravd, a kdo by si troufal říci, že zde bylo mařeno časem? Tak i děti jednoduchým náčrtem pochopí mnohdy snadno některou pravdu, kterou by jinak ani za několik hodin náležitě nepochopily.

Mohl by snad ještě někdo namítnouti: Kde jsou biblické obrazy, tam netřeba kresliti na tabuli. — Není tomu tak. Mnoho příběhů z dějepavy není vyobrazeno na obrazech známých sbírek biblických. A ještě mnohé z nich jsou často chybný a nedokonalý. Obrazů těchto užívá však katecheta až na konci hodiny, kdežto skizy křídové doprovázají současně výklad. Dítě pochopí tedy obraz na konci hodiny tím snadněji.

Na výtky, že by kreslení názorné při vyučování náboženství bylo zbytečnou hračkou, nebo že by snižovalo důstojnost katechety před dětmi, nebudu ani odpovídati, poněvadž jsou výtky ty příliš malicherny.

Slyšel jsem také tuto námitku: Děti se jednoduchými náčrtly popletou. Uvidí-li na jiném obraze nebo ve vyšších třídách dokonalejší vyobrazení děje, budou mít o dřívějším svém názoru pochybné ponětí. Na to odpovídám: Děti se nikterak nebudou pozastavovati nad tím, uvidí-li později na kolorovaném, snad uměleckém obraze jiný názor. Už i to malé dítě dobře chápe rozdíl mezi náčrtem a skutečným vypoodobněním děje.

Ostatně i v uměleckých reprodukcích tolik jest různých odlišností, a přece pochopujeme dobře, že jsou pouze různě projevou představou umělců. O skutečnosti děje při tom přece nepochybujeme, a to jest nejhlavnější.

Upozorňuji předem, aby se nikdo nepozastavoval nad tím, že rozměry jednotlivých předmětů kreslených jsou velice nepoměrné (ku př. člověk je tak vysoký jako dům, nebo jako strom a pod.). Dítě v prvním, ani v druhém roce školním nemá ještě smyslu pro rozměry tak vyvinutého, jako pro vlastní představu samu. Školák nakreslí ku př. hlavu člověku tak dlouhou, jako jsou jeho nohy, ale nikterak se nad tím nepozastavuje. Jeho obrazotvornost doplní mu dostatečně to, čeho nemůže vytvořiti jeho ruka.

III.

Jak malí kreslí.

Poněvadž jsem jist, že mnohý z katechetů bude se vymlou-
vati buďto na svou nebo dětí neschopnost ke kreslení jednoduchých
skizz, dovolím si předeslati malou úvahu o kreslení malých žáků
(v 1. roce).

Předně není správnou výtku, jakoby děti malé neměly tolik
schopností, aby jednoduché nákresy nedovedly si nakresliti na
tabulce nebo na papíře.

Dobře praví Lay Každé dítě, i to nejméně nadané, má více
méně dobré schopnosti názoru vyvinuté. A tyto se musí seznati a
vzpružiti. Odtud se stává, že často mnohé dítě malomluvné kre-
slením velmi mnoho sdělí a jeho city oživnou.

Že tento výrok jest skutečně správný, poznal jsem z vlastní
zkušenosti. V I. třídě seděla mezi jinými žákyněmi malomluvná
Mařenka Ž. Málo se dříve stýkala s jinými dětmi, byla proto i ve
škole jaksí zamklá. I na nejjednodušší otázky mi neodpovídala ani
slova. A tak to trvalo skoro dva měsíce. Po této době setkal jsem
se s jejím otcem a tázal jsem se na svou žačku. Otec s velikou
radostí vykládal, jak vždycky v den vyučování náboženství nedá
mu pokoje, kreslí před ním na tabulce obrázky z hodiny nábo-
ženské a při tom vykládá velmi živě o všem. Nechal jsem tedy
Mařenku nějaký čas bez otázek, až se konečně ledy prolomily, a
ona se hlásila sama.

Byli bychom na velkém omylu, kdybychom se domnívali, že
dětí nenaleznou třeba i na několika čarách zájmu a pochopení.
Malé dítě má velmi bujnou fantasií a přimyslí si k jednoduchým
obrysům celý život.

Všimněme si jen malých dítek dvou- nebo tříletých. Malá
holčička drží v náruči panenku, má ji zaobalenu v malém hadříku,

stále se na ni usmívá, mluví o její očkách, tváři ač. Najednou jí panenka vypadla, a na zemi vidíte docela jednoduchý kus dřeva, který našla někde v kuchyni u sporáku. Nic nevadí. To malé dřívko stačí již dítěti, aby si na něm vybábilo celou postavu skutečné panenky. A tak je to i s hochy. Těm zase stačí pouhá tyč nebo delší prut, a už jezdí na živém koni.

Podobně stačí dítěti nakreslit na tabuli jednoduchou čárku a přidati k tomu vysvětlení, že to představuje člověka, a dítě nevidí už čárky, ale skutečné lidi.

Stejně je to u jiných předmětů.

Ve spise „Moderní kreslení ve školách obecných a měšťanských“ (od Anděla) čteme na str. 5. II. dílu: „Již v útlém mládí hledí dítě představám, jež se ho zmocnily, dáti vnější výraz a viditelnou formu. Psátí dítě neumí, ale kreslení je mu vydatnou pomůckou vyjadřovací, a kdo v tomto kreslířském kóktání čísti dovede, ten se mnohému naučí z toho poznání.“

Abych se o kreslířských schopnostech dětí školních přesvědčil, dal jsem již nejmenším dětem v 1. roce školním (šesti- až sedmi-letým) nakreslit z paměti nebo z jejich vlastní fantázie některé předměty. A tu jsem se podívil, jak mnohé děti dovedou pěkně mnohé náměty samostatně nakreslit.

Velmi případně píše o tom učitel Ant. Krátký ve své příručce „Nechte mne kreslit“ Pripadalo-li by komu, že v tomto dílku jsou uvedeny některé věci nejmladším kreslířům nesnadné, tomu sloužijí ku objasnění: Přisuzuji z vlastní zkušenosti dětem tohoto věku mnohem větší schopnost napodobovací i grafickou, než jim posud dle výsledků starého způsobu kreslení připisována byla. Při kresbě na tomto stupni stačí úplně, vystihnou-li dítě jen charakteristiku předmětu, není tedy třeba pozastavovati se, nebyl-li vzor přesně napodoben. —

Často se stalo, že jsem na tabuli načrtl pouze několika čarami jistý předmět, ale dítě si jej na tabulce zcela dle své fantázie doplnilo a okrášlilo.

Podobné ukázky kreseb žáků od 1. třídy až do 6. třídy obecné uveřejňuje katecheta Hartmann ve spise „Anschaulichkeit im Dienste des Religionsunterrichtes.“

IV.

Návod, jak kreslit křídou na tabuli.

Nejlépe se ke kreslení hodí tabule nečárkovaná. Není-li této, možno použití kterékoliv jiné tabule. Tabule budiž vždy řádně omyta, hadrou otřena a osušena. Křída budiž dobré jakosti, čistě bílá a pevná, nikoliv pískovcová. Ke kreslení si ji na jednom konci poněkud málo sestrouháme, aby se nám na tabuli nepřelomila. Kreslíme-li jednoduché linie, tu třeba dobře křidu přitlačiti na tabuli, aby se obrazec jevil co nejnápadněji. Pokud možno kresleme v rozměrech největších, jak jen tabule stačí. Máme-li kreslit větší plochu jednobarevnou, bílou, ku př. vodu v moři nebo mraky a pod., můžeme si vypomoci velmi snadně, kreslíme-li některou podélnou hranou křidy.

Kresleme na tabuli vždy od levé ruky k pravé, poněvadž je to nejen přirozenější, nýbrž i mnohem pohodlnější nežli naopak. Kreslíme-li na př. příchod mudrců od východu, můžeme docela směle začít na levé straně tabule, ačkoli je tato zeměpisně stranou západní. Výtku, že si tím děti matou pojmy zeměpisné, není oprávněna, poněvadž jednak děti na nejnižším stupni o zeměpisných mapách se neučí, jednak se často stává, že levá strana tabule skutečně jest k východu obrácena. Abych naznačil, jak možno snadným způsobem znázorniti neznámější předměty, podávám zde malé ukázky:

Jak se kreslí lidé? Jak obrázek naznačuje, stačí udělati na tabuli křídou pouze čárku, a děti si už celek domyslí. Kdo může, ať nakreslí „těžší“ předlohy další.

Obr. 1,

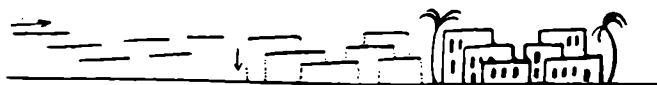
Zvířata možno znázorniti rovněž jednoduchým načrtnutím těla a čtyř nohou. Rozdílů druhových netřeba kresbou vyjadřovati. Koni se udělají delší nohy, ovečce nebo psíkovi kratší.

Kameny, trávu, květiny, stromy lze rovněž jednoduchým způsobem načrtnouti, jak viděti na obrázku.

Obr. 2.

Město se kreslí také velmi snadno. Křídou udělá se na tabuli několik libovolných vodorovných čárek ve vzdálenosti 5—10 cm. Na to se připojí ku koncům těchto čárek svislé čárky dolů. Pak se naznačí okna, dveře, přidá se nějaký strom a názor na město je dostatečný (obr. 3.)

Obr. 3.

Hora, les, cesta, řeka, stan, domy a pod. mohou se nakresliti následovně:

Obr. 4.

Ostatní předlohy nalezájí se jako příloha na konci knihy.

V.

Rozvrh učebné doby

vzhledem k názornému kreslení v hodině náboženské na školách obecných jevil by se následovně:

NA JEDNOTŘÍDCE:

1. 1/2 hod.

2. 1/2 hod.

Oddělení 1.	Rok 1.	opakování a nový přednes dějepravy	kreslení na tabulce nebo na tabuli (psaní)
2.	2.—4.	rozšířeně	kreslení tužkou psaní vět katechismu
3.	5.—8.	případné věty z katechismu	nový přednes opakování, čtena dějeprava nebo katechismus

NA DVOJ- A TROJTRÍDCE:

I. TRÍDA.

1. 1/3 hod.

2. 1/3 hod.

3. 1/3 hod.

Oddělení 1.	Rok 1.	opakováno (zkoušeno)	nový přednes a opakování	kreslení (psaní)
2.	2.	opakováno	nový přednes	opakování, čtena dějeprava, katechismus
	3.			

NA VÍCETŘÍDNÍ ŠKOLE:

I. TRÍDA.

1. 1/4 hod.

2. 1/4 hod.

3. 1/4 hod.

4. 1/4 hod.

Oddělení 1. Rok 1.	opakováno (zkoušeno)	nový přednes	opakováno	kreslení (psaní)

VI.

Kreslení v hodině náboženské.

Kreslení v hodině náboženské může se díti trojím způsobem :

1. Předchází přednes (znázornění dosud neznámého předmětu, ku př. kotva jest naděje, srdce prokláto mečem jest Božské Srdce Páně, název některého města), aby děti řádně jméno vyslovovaly, ku př. Jerusálém, Kafarnaum a pod.

2. Doprovází přednes (cesta tří králů od východu a pod.)

3. Následuje po přednesu (jako tiché zaměstnání, kreslení snadných předloh, rozbor obrazů biblických, krátká věta, vystihující obsah přednesené látky, ku př. Věřím v Boha Otce, Všemohoucího Stvořitele nebe i země, a pod.)

Katecheta Hartmann doporučí ještě čtvrtý způsob kreslení, jenž jest také k nemalému prospěchu názorného vyučování náboženského, a to mimo hodinu náboženskou. Před svátky vánočními, velikonočními a pod. doporučí dětem, aby si nejvýznamnější předměty církevních obřadů a pod. přes prázdniny sváteční doma nakreslily a pak do hodiny náboženské donesly. Děti dle toho kreslily různé Betlémy, Boží hroby, oltáře atd. Tím se dívky nepřímou vedou k návštěvě chrámu, důkladnějšímu pozorování věci církevních a k užitečnému a bohumilému zaměstnání.

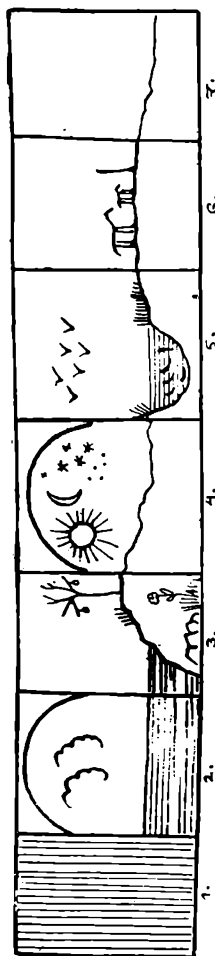
* * *

Není účelem tohoto spisku, aby podal podrobný text přednesu jednotlivých událostí biblických v prvním roce školním, nýbrž má býti pouze návodem, jak a kdy možno kreslení použítí při výkladu učiva náboženského.

Proto naznačím pouze na několika výkladech dějů biblických, jak třeba doprovoditi tento výklad kreslením, jinak podávám pouze krátké vysvětlení některých kreseb a črtů.

1. O STVOŘENÍ SVĚTA.

Co vidíme na nebi, na zemi? Nebe a země jmenuje se celý svět. Svět nebyl vždycky. Dávno a dávno nebylo ani nebe, ani země, všude byla tma. Jenom Bůh byl ode dávna sám. Pán Bůh učinil z ničeho (stvořil) svět za 6 dní.*) Prvního dne řekl Bůh: Buď světlo! Stalo se tak a bylo světlo. Ale nebylo ještě viděti ani slunce, ani měsíce, ani hvězd. Bylo jenom jasno, bílo jako ye dne.

(Nakreslí v levo na čistě utřené černé tabuli bílý čtverec č. 1.***) Druhého dne řekl Bůh: Ať je obloha! A na vrchu ukázala se obloha (nakreslí č. 2.) Ale na té obloze nebylo ještě viděti ani slunce, ani měsíce, ani hvězd. Třetího dne řekl Bůh: Ať jest dolů pevná země, a na ní ať rostou: tráva, květiny a stromy! A dolů na zemi ukázalo se kamení, hlína a narostla (kreslí č. 3.) tráva, květiny, stromy. Čtvrtého dne řekl Bůh: Ať jest na nebi: slunce, měsíc a hvězdy! A svítilo na nebi veliké světlo-slunce (nakreslí č. 4.) menší — měsíc a mnoho hvězd. Pátého dne řekl Bůh: Ať jsou ryby ve vodě a ptáci v povětří! A stalo se; ve vodě se hýbaly ryby (nakreslí č. 5.) a ptáci poletovali na větru (říkáme také v povětří). Šestého dne řekl Bůh: Ať jsou čtvernohá zvířata (se čtyřmi nohama)! A stalo se; po zemi chodilo mnoho zvířat se čtyřmi nohama (nakreslí č. 6.) A naposled učinil Pán Bůh prvního člověka (nakreslí). Sedmého dne Pán Bůh už ničeho netvořil, ale si odpočinul a posvětil ten den. Sedmý den byl svatý.

Obr. 5.

Poznámka: Upozorni děti na střídání vzhůru a dolů, čímž si postup stvoření snadno zapamatují. Opakuj otázkami ze začátku a ukazuj sám na tabuli: Co prvního

*) Rozděli tabuli na 6 dílů. — Přirozeně, že na tomto stupni nebude katecheta vykládati dětem o délce 6 dnů stvoření.

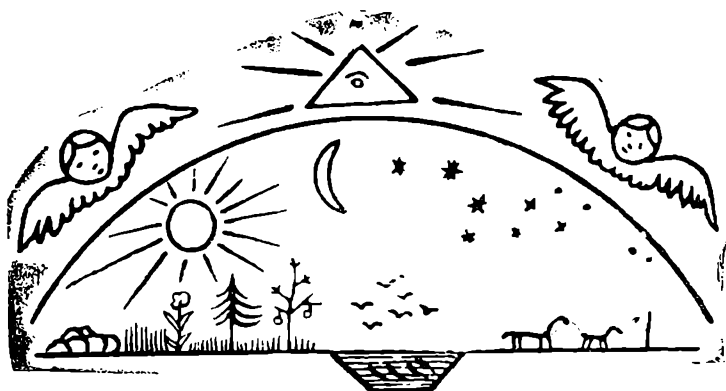
**) Kreslí celou hranou křídly.

dne, co druhého atd. Pak si zavolej žáka k tabuli, dej mu ukazovátka, a žák bude pomalu vykládati celý postup stvoření. Opakuj několikrát, pak to smaž, a žáci budou již jednotlivě sami nebo i sborem vykládati vše z paměti. Na jednotřídce může obraz zůstat na tabuli, prváci jej kreslí na tabulku, a katecheta může pokračovati klidně v oddělení druhém.

2. O ROZDÍLNOSTI TVORŮ BOŽÍCH.

(Obr. 6.)

Když Bůh za 6 dní všecko stvořil, viděl, že všecko dobré bylo. V nebi stvořil Bůh anděly (kreslí oblouk), na nebi bylo slunce (kreslí), měsíc a hvězdy a na zemi (kreslí) kamení, rostliny, zvířata a lidé. Vše, co Bůh stvořil, nazývá se tvor. Všichni tvorové Boží nejsou stejní. Někteří jsou dobří, lepší, nejlepší. Tak kámen (ukáž!) je dobrý tvor (z kamene se domy staví, prsteny se jím krásí); kámen však neroste. Lepší, znamenitější je rostlina (ukáž!); roste, žije atd. Ještě lepší je tvor, který vidí, slyší: zvířata (ukáž!). Však ještě lepší jsou tvorové, kteří žijí, mluví, myslí, rozumějí, t. j. lidé. Lidé jsou nejlepší tvorové na zemi. Po lidech jsou ještě znamenitější na nebi andělé, kteří vidí, slyší, rozumějí a pořád u Boha v nebi jsou a nikdy neumrou. Nejznamenitější tvorové Boží jsou andělé v nebi; po andělech jsou nejznamenitější tvorové Boží lidé na zemi.

Obr. 6.

3. O ANDĚLECH.

Katecheta předešle, že Bůh stvořil anděly hned na počátku, jak stvořil nebe. Pán Bůh anděly stvořil, aby se mu klaněli, jej

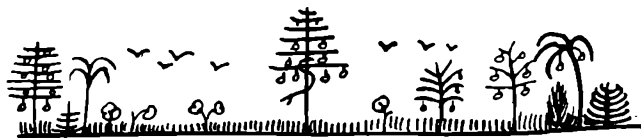
poslouchali a lidi opatrovali (ostříhali). Andělé nemají těla, ale pouze duši, proto jim říkáme, že jsou pouzí duchové. Oni vidí, slyší, rozumějí, ale přece těla nemají. Proto si je malujeme, jako by měli jenom hlavičku bez těla. Ta křídélka značí, že andělé ihned, rychle Pána Boha poslouchají a jemu slouží.

4. O STVOŘENÍ LIDÍ.

Když katecheta vyložil dětem o andělech, vyloží jim dále o stvoření prvních lidí.

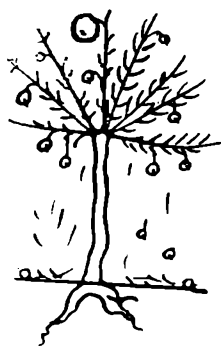
Když jim sdělil, že Bůh štípil pro ně krásnou zahradu, která se jmenovala ráj, může ihned na tabuli načrtnouti obraz zahrady (vide obr. 7.) Uprostřed stál strom, s něhož jim Bůh jísti zapověděl (ukaz!). Lidé nebyli Pána Boha poslušni. Jednoho dne šla Eva po ráji a přišla k prostřednímu stromu. Na stromě tom byl

had (nakresli!). V hadu tom skryl se zlý duch atd.

Obr. 7.

5. O HŘÍCHU DĚDIČNÉM.

Obr. 8.

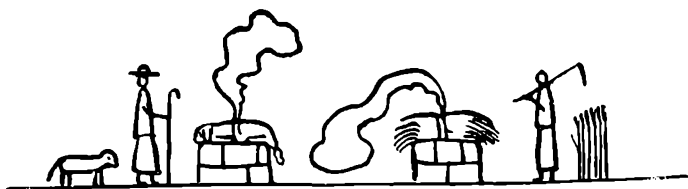
V jedné zahradě stál strom. V zemi měl dva kořeny a na větvích měl mnoho listů a ovoce. Ty dva kořeny v zemi jsou jako dva rodičové, ty lístečky a ovoce jako jejich děti. Jednou dostal se k jednomu kořenu v zemi červ, ryl do kořene, podryl oba, kořeny uschly a lístky s ovocem zvadly a opadaly. (Nakresli obr. 8.)

Adam a Eva byli první rodiče jako ty dva kořeny u stromu. Všichni lidé na světě jsou jejich děti jako ty lístečky a jablka na stromě. Hřích jim uškodil na těle i na duši jako onen červík kořenům a stromu. Tělo bylo po hřích slabé, nemocné a musilo přijíti po smrti do země, duše jejich měla přijíti do pekla. Tento hřích neuškodil jenom Adamovi a Evě, ale i všem dětem jejich, všem lidem na světě. My jsme ten hřích po

nich dostali nebo zdědili. Proto se nazývá hřích ten dědičný hřích. Jako ten červík uškodil nejen dvěma kořenům, ale i všem lístkům a ovoci, tak i hřích Adamův uškodil všem lidem na těle i na duši. My všichni musíme proto také uniřtiti jako Adam a Eva. A také jsme měli přijít do pekla jako oni, ale Pán Bůh slíbil lidem, že jim pošle Ježíše a ten že nám nebe otevře. Než se Ježíš narodil, musily duše dobrých lidí čekati po smrti v předpekli t. j. v místě před peklem, ale ne v pekle. Matkou Pána Ježíše měla býti Panna Maria, proto ji Pán Bůh jedinkou hned od začátku života uchránil od hřichu dědičného. (Nakreslí až na vrcholku stromu jediné jablíčko zdravé, čisté). Proto ji nazýváme také „Neposkvrněné Početí.“

6. KAIN A ABEL.

Adam a Eva měli více dětí. Nejstarší dva synové jmenovali se Kain a Abel. Kain byl rolníkem, Abel pastýřem. (Co dělá rolník a pastýř?) Kain byl zlý, Abel dobrý. Jednou chtěli oba Pánu Bohu za všechno dobré, co od něho dostávali, poděkovati. Postavili si na poli dva oltáře (nakreslí dva oltáře na tabuli dle obr. 9.), Kain položil na svůj oltář obilí (nakreslí snop; na snop může se namalovati ještě ovoce, polní úroda a pod.), Abel pěknou ovečku (nakreslí ovečku dle obrázku). Chtěli to Pánu Bohu podarovat (t. j. obětovati). Každý svou oběť zapálil (nakreslí kouř) a Pánu Bohu ji obětoval. Pánu Bohu se oběť Abelova líbila, nikoli však

Obr. 9.

Kainova. (Zde je třeba vysvětliti, jak to asi Kain poznal. Obvyčejně se maluje na obrázku dvojí kouř. Třeba není pro to v písmě sv. zřejmého podkladu, přece se ku psychologickému spojení děje pro děti docela dobře hodí). Když Kain si myslil, že oběť Abelova lépe se líbí Bohu, nežli jeho, záviděl mu toho a z této závidosti zabil svého bratra.

O PŘEDPEKLÍ.

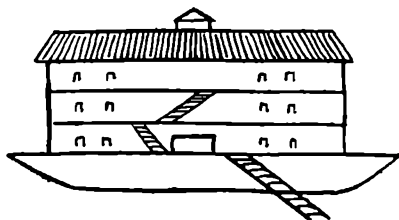
Bude se asi mnohým zdáti poněkud nezvyklým, že zařazují zde pro první nebo druhý rok školní tak brzy část o předpeklí a že jest to pro malé děti snad příliš těžké. Nemyslím. Právě při smrti Abelově jest vhodná příležitost vyložiti malým dětem o nebi, pekle, předpeklí. Bylo by velikou chybou, kdybychom při této události nepromluvili o duši Abelově. Děti přece velice zajímá otázka: Kam přišla duše Abelova? Katecheta může zde velmi vhodně promluvit o smrti, oddělení duše od těla, o spravedlivém Bohu, který Kaina potrestal a Abela na věčnosti odměnil. Ve mnohých tištěných katechesích (prof. A. Fuchs), pro první školní

rok není ani zmínky o potrestání Kainově! A přece jest to přímo nevyhnutelným doslovem o spravedlivém Bohu. Katecheta musí dětem napovědět otázku: Kam šla duše Abelova, když se oddělila od těla? Děti řeknou: do nebe. Katecheta je však upozorní na hřích dědičný a následek jeho (nebe bylo zavřeno, šla tedy do předpeklí = zatímní nebe; tam byla dotud, až Pán Ježíš nebe otevřel). Obrázek č. 10. naznačuje na hoře uzavřený kruh t. j. nebe, dole otevřený kruh jest peklo, před peklím je místo, kde duše dobrých lidí čekaly, až jim Ježíš nebe otevře (t. j. předpeklí).

8. POTOPA SVĚTA.

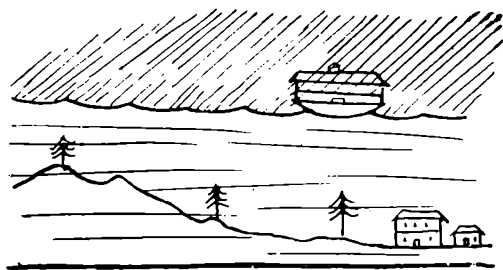
Noe stavěl archu. To byla veliká loď. Dítěm se sdělí pojem lodi. Může se začít se skořápkou na vodě, s loďkou z papíru, s vanou a pod. Na venkově, kde děti ještě neviděly ani malé loďky, je to nevyhnutelným. — Na tabuli nakreslí se menší a větší loďka, potom archa Noemova, obrazec č. 11.

Když byl Noe s archou hotov, začalo pršet. Pršelo několik dnů. Voda se začala vylívat na cesty, ulice atd. (Nakreslí domy a hory, déšť, obr. č. 12.)

Obr. 11.

Pršelo 10, 20 dnů. Voda se vlévala do domů, stoupala výš a výše. (Nakresli vodorovnými čarami stoupání vody). Lidé utíkali na hory, ale stále pršelo, voda stoupala výše, nad domy, zakryla hory. Lidé utíkali na nejvyšší kopce. Pršelo 40 dnů a voda stála už vysoko nad nejvyššími horami. Všecko zahynulo, jenom Noe s rodinou byl živ a zdrav, protože archa zůstávala stále nad vodou. (Nakresli archu).

Obr. 12.

Když pršelo 40 dnů a nocí a všecko zahynulo, přestalo pršet, ale voda stála ještě mnoho dnů nad nejvyššími kopci a neopadávala.

9. OBĚŤ NOEMOVA A STAVĚNÍ VĚŽE BABYLONSKÉ.

Při výkladu o vypuštění krkavce a holubičky z korábu může katecheta nakreslití obrazec č. 13. a 14.

Když voda načisto opadla, zůstala archa Noemova státi na písku na jedné vysoké hoře. (Nakresli levou polovici obrazce č. 15.)

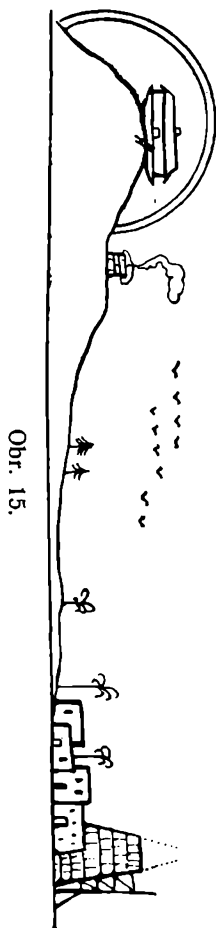
Obr. 13.

zvířata a ihned poděkoval Pánu Bohu, že ho zachránil i s rodinou. Postavil si oltář (nakresli), položil naň beránka (nakresli) a obětoval ho Pánu Bohu. Když obětoval, ukázala se na nebi veliká duha (nakresli).

Obr. 14.

Rodina Noemova rostla. Stavěli si město (kresli pravou polovici, domy). Potomci Noemovi zpyšněli. Aby je celý svět chválil, chtěli si

Obr. 15.

v městě postavili vysokou věž, aby ji bylo zdaleka široka viděti (nakresli tečkami plán věže). Stavěli, stavěli, Bůh čekal, zda se polepší a přestanou býti pyšnými, ale oni nepřestávali. Proto jim Pán Bůh najednou zmatl jazyky. Nemohli si rozuměti, musili přestat stavěti. Rozešli se do světa.

10. OBĚTOVÁNÍ ISÁKA.

Na obrazci č. 16. naznačen jest stan Abrahámův, vedle pod stromem lavečka. Katecheta může předeslati krátce i příběh o pohostinnosti Abrahámově.

Obr. 16.

Na obrazci č. 17. nakreslena jest cesta Abrahama a Isáka na horu Moria. Pod horou zůstali státi 2 služebníci s oslátkem. Když Abrahám s Isákem dojdou na horu, nakreslí se oltář, nedaleko něho křoví, ve kterém byl skrytý beránek.

Obr. 17.

11. JOSEF EGYPTSKÝ.

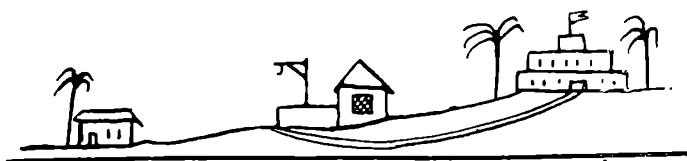
Při výkladech o snech jeho může katecheta znázorniti 12 snopů, jak jest na obr. 18. viděti.

Obr. 18.

Josef byl prodán v Egyptě Putifarovi, jenž byl královským správcem. Obrázek č. 19. naznačuje v pravě byt Putifarův. Odtud se Josef dostal do žaláře (uprostřed). Tam uvězněni byli také

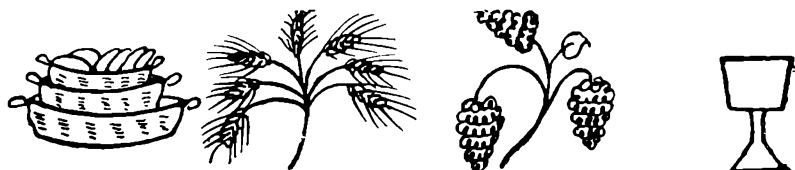
čičník a pekař královský. K jejich snům možno nakreslit čiči, koš s pečivem a vinný kmen (viz obrázek č. 20.—22.) Když se

Obr. 19.

vyloží, jak pekař přišel na šibenici, nakreslí se tato blíže žaláře. Později lze načrtnouti klasy plné a prázdné na jednom stébélku (obr. 20.)

Obr. 20.—22.

12. MOJŽÍŠ.

Mojžíš v ošatce (koši) na řece nalezen. (Obr. 23.) Nejdříve se nakreslí řeka, pak stromy a tráva, pak ošatka na vodě, potom sestra Mojžíšova se skryje za strom. Z nedalekého paláce Faraonova přišla k řece dcera královská se služebnicemi a našla Mojžíše v ošatce.

Obr. 23.

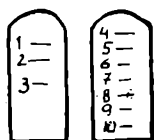
13. CESTA ISRAELITŮ DO ZEMĚ ZASLÍBENÉ. (Obr. 27.)

Mojžíš vyvedl lid z Egypta. Přišli k moři. Mojžíš vztáhl hůl nad mořem. Farao zahynul v moři. Přišli na poušť. Bůh jim po-

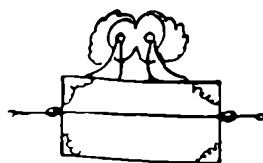
sílal křepelky (obr. 24.), mannu, vodu ze skály. Přišli k hoře Sinai, postavili si stany. Mojžíš vyšel na horu. Za tři dny postavil

Obr. 24.

Obr. 25.

Obr. 26.

plot a šel zase na horu. Tam dostal 10 Božích přikázání. (Obr. 25.) Desatero dal do skřínky-archy, kterou nosili sebou. (Obr. 26.) Když zase reptali a byli uštknuti, postavil měděného hada. Umřel na hoře Nebo.

14. OBĚŤ ZACHARIÁŠOVA.

Zachariáš obětuje před oltářem. Na obrázku č. 28. naznačen jest oltář, na něm kniha, vedle oltáře stůl s 12 chleby od 12

Obr. 27.

Obr. 28.

rodin Jakobových, v levo svícen sedmiramenný. (V tichém zaměstnání může se kreslit kaditelnice a loďka dle předlohy v zadu.)

15. NAROZENÍ PÁNĚ.

Maria a Josef šli z Nazareta do Betléma, aby se tam dali zapsati. Když nedostali v Betlémě noclehu, šli za město a tam našli chlév. V tom přenocovali. Pastýři byli té noci na horách. (Nakreslí se chlév a v pravo les). — V noci narodil se Marii Panně Ježíš, Syn Boží. — Maria položila Jej do jesliček (nakresli jesličky.) Anděl se ukázal

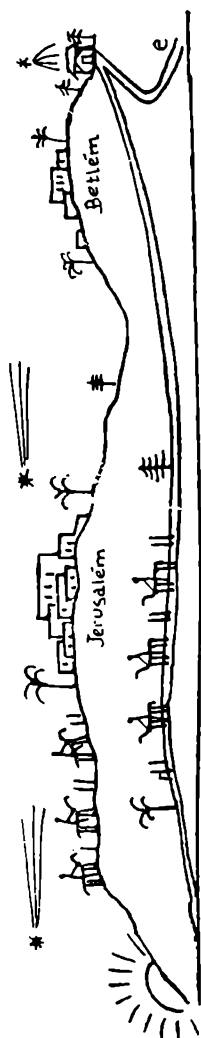

Obr. 29.

pastýřům a oznámil jim narození Páně. Pastýři spěchali ku chlévu.

Nalezli Ježíška v jesličkách a klaněli se Jemu.

K tomuto přednesu nechť kreslí katecheta obrázek dle předlohy XII. dolů. V pravo nechť nakreslí vzdálený les, z něhož spěchají pastýři s ovečkami k chatě betlémské.

Obr. 30.

16. PŘÍCHOD TŘÍ KRÁLŮ OD VÝCHODU.

V daleké zemi, tam v tu stranu, kde slunce vychází (t. j. na východě), bývali tři králové. Ti čítali ve svatých knihách, že jak se Ježíš narodí, ukáže se na nebi krásná hvězda. Hvězda ta se nyní ukázala. I vydali se na cestu. Vzali sebož vzácné dary, jako pro královského syna. (Nakreslí se dle obrázku 30. nejdříve vlnitá čára, pak na levo východ slunce, hvězda na nebi, po cestě jedou tři králové.) Hvězda u Jerusaléma se ztratila. Vešli do města (nakreslí se město) a ptali se po novém králi židovském. Lidé je poslali k Herodesovi králi (ukáže se na nejvyšší dům v Jerusalémě.) Když vyšli z Jerusaléma, hvězda se zase ukázala (nakreslí.) Šli, šli za ní, až došli do Betléma na místo, kde se narodil Ježíš. Poklonili se mu, darovali dary. V noci se jim ukázal anděl a řekl, aby jinou cestou šli do domova svého. Vstali a šli jinou cestou domů (nakreslí se). Herodes pak poslal vojíny, aby zavraždili pachoátka v Betlémě. Maria a Josef ušli však cestou do Egypta (naznačí se cesta do Egypta).

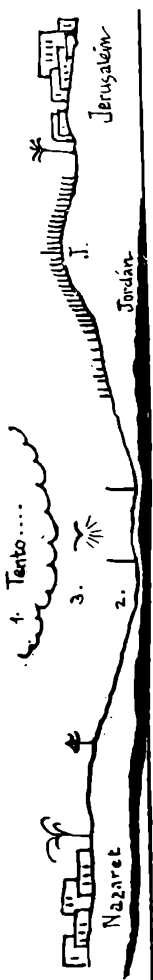
17. DVANÁCTILETÝ JEŽÍŠ V CHRÁMĚ.

Na tabuli naznačí se v levo město Nazaret, v pravo město Jerusalém. Obě města spojí se vlnitou čárou (hory, doly), sem tam stromek u cesty. Na to vykládá se o cestě Ježíšově do Jerusaléma.

18. JANŮV KŘEST. (Obr. 31.)

Na tabuli naznačí se opět podobný obraz předešlému.

Jan káže na poušti lidu. V Jordáně je křtí. Ježíš jde z Nazareta, Jan ukazuje naň lidu a praví: „Ejhle, Beránek Boží U řeky se setkávají. Ježíš žádá, aby byl pokřtěn. Jan Jej křtí. Při tom ukázala se holubička — Duch sv., a Bůh Otec vydal hlas: „Tento jest můj milý syn (Označí se tři Božské osoby — Trojice).

Obr. 31.

19. POKUŠENÍ JEŽIŠOVO.

Naznačí se postupně při výkladu kamení, střecha chrámová a pahorek. (Obr. 32.)

SVATBA V KÁNI.

Při výkladu o štoudvích, žbánech může katecheta nakreslit podobu štoudve (obr. 33.)

21. BOUŘE NA MOŘI.

Než začne katecheta vykládati o bouři na moři, musí se zmíniti nejdříve dětem o

Obr. 34.

lodi (slabý pojem mají již od archy Noemovy.) Nakreslí se moře, vlny a působení jejich na loď. Výkres č. 34. aspoň částečně má pojem bouře naznačiti.

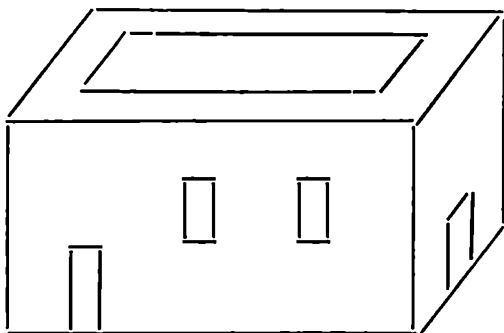
Obr. 33.

Obr. 32.

22. UZDRAVENÍ ŠLAKEM PORAŽENÉHO.

Děti velice zajímá popis domu, jehož střechou pouštěli šlakem poraženého. Otvor ve střeše je velice překvapuje. (Obr. 35.)

Obr. 35.

23. NASYCENÍ LIDU NA POUŠTI.

Obrázek č. 36. naznačuje koš s pěti chleby a dvěma rybičkami.

Obr. 36.

24. ZAHRNUTÍ RYB. (Obr. 37.)

Nejdříve se vyloží, jak se chytají ryby, pak se teprve přejde ku vlastnímu ději. Ryby se chytají na udici nebo do sítě. Lovení s lodí děje se podobně.

Obr. 37.

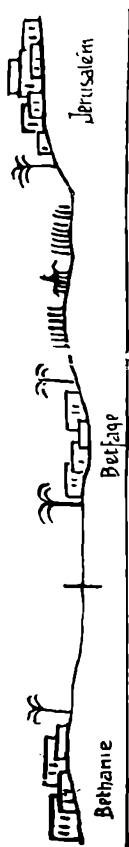
25. VZKRÍŠENÍ MLÁDENCE NAJIMSKÉHO.

Při výkladu nebo v tichém zaměstnání lze nakreslit některé z předloh o pohybu (jako nosítka, pokrov, rakev a pod.) Viz na konci knihy!

26. JEŽÍŠ JEDE DO JERUSALÉMA. (Obr. 38.)

Z Bethanie šel Ježíš přes Betfage do Jerusáléma. Na cestě se zastavil před Betfage a kázal dovésti oslici s oslátkem. Pak

jel na oslátku až do Jerusálema. (Zde možno nakresliti strom palmový, ratolest a pod.)

Obr. 38.

27. JEŽÍŠ NA HOŘE OLIVETSKÉ.

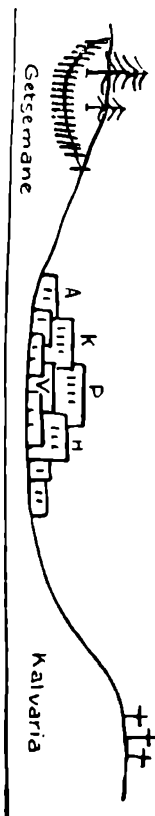
V levo zahrada Getsemane. Odtud veden byl k Anášovi, pak ke Kaifášovi a Pilátovi. Odtud pak na horu Kalvarii (obr. 39.)

28. JEŽÍŠ V DOMĚ KAIFÁŠOVĚ.

Poněvadž výklad utrpení Páně v domě Kaifášově je dosí spleť (výslech Kristův, zapření Petrovo, utrpení v žaláři, Jidášovo zoufání), může katecheta nakresliti dům a dvůr Kaifášův dle obrázku č. 40. Uprostřed dvora oheň. Ježíš jde ze síně soudní do žaláře a vidí Petra. Kohout zakokrhá, Petr odstupuje a pláče.

29. KŘÍŽOVA CESTA.

Aby si děti snadno zapamatovaly postup křížové cesty, nakreslí se cesta dle obrázku č. 41. Zastavení nejsou sice všechna v onom pořádku, jaký vidíme ve chrámech, za to si jej děti tím rychleji zapamatoj. Obsah naznačené kří-

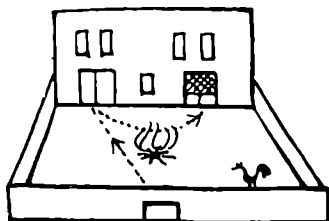
Obr. 39.

žové cesty vystižen jest následujícím pořadem: Ježíš odsouzen, nese kříž, třikráte padá, čtyřikráte potkává. Šimona Cyrenského

INRI

JNKŽ

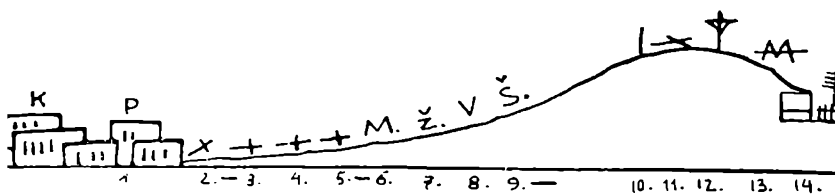
dávám zúmyslně na konec, poněvadž je to pochopitelnější a logicky správnější.

Obr. 40.

* . *
*

Podanými ukázkami kreseb při výkladu dějepavy není jistě celá serie názorných obrázků vyčerpána; najde se ještě dosti jiných námětů, které katecheta může podobně dítkám na tabuli načrtnouti.

Obr. 41.

1

2

3

Obr. 42.

4

5

VII. Katechismus.

Ačkoli bylo mým úmyslem podati pouze pro první rok obecné školy praktické pokyny, jak by se kreslení při výkladu biblickém se zdarem užiti dalo, přece přidávám ještě dodatek o kreslení v hodině katechismu ve třídách vyšších.

Činím tak z několika důvodů.

Předně chci poukázati na to, jak mnohé abstraktní pravdy **katechismu** dají se znázorniti křídou na tabuli, nebo jak aspoň **výklad jejich** dá se usnadniti. Chci také tímto kreslením v **katechismu dáti** popud k budoucímu katechismu ilustrovanému. Víím, že i v tomto směru mnozí katecheti stejně si vedou. — Omezím se tudíž pouze na některé ukázky, které budou jistě praktickými doklady jiných katechetů časem doplněny.

1. ROZDĚLENÍ KATECHISMU

na 5 částí dá se znázorniti snadným způsobem: obr. 42. V srdci č. 3. obsaženo jest 10 Božích a 5 církevních přikázání.

Zde možno připomenouti známý obraz tří božských ctností, jež děti často na obraze i ve chrámech vidívají. Viz přílohu X.

Katecheta může dále připomenouti, že svátosti se značí také studnicí sedmipramennou a že na váhy spravedlnosti klademe zlo a dobro.

2. ZJEVENÍ BOŽÍ.

Na tabuli znázorníme zjevení Boží následovně:

BŮH OTEČ — **BŮH SYN** — **DUCH SVATÝ**
 zjevoval se patriar- apoštolům a působí v církvi
 chům všem lidem svaté

Mojžíš	Evangelisté:
králové	Matouš, Marek, Lukáš, Jan.
proroci	(epištoly)
45	27

(do konce světa —).

Tradice, ústní
podání.

(K tomu lze dobře použítí po-
drobného diagramu zjevení Božího.
Lze objednat u vydavatele.)

Starý zákon Nový zákon
 Bible, Písmo sv. = 72 knihy.

3. ŠESTERO ZÁKLADNÍCH PRAVD

a jiné pravdy můžeme znázornit 6 základními kameny, nad nimiž budujeme ostatní články víry. Bez základních pravd rozpadnou se i ostatní a tak i celá budova našeho života.

1	2	3	4	5	6	7					
1	2	3	4	5	6	7					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	2	3	4	5	6	7					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6						

svátostí.

církev. příkázání.

Božích příkázání.

proseb otčenáše.

článků víry.

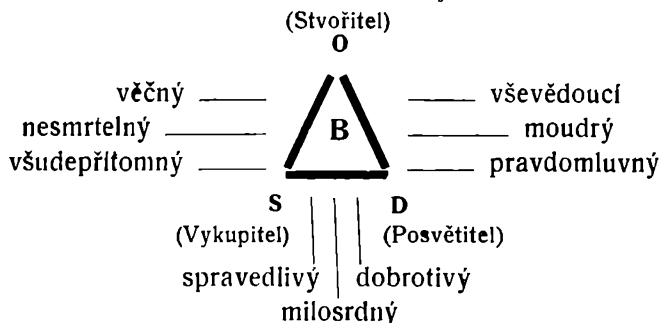
základních pravd.

4. APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY.

1. ČLÁNEK VÍRY.

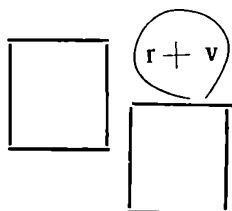
O BOHU STVOŘITELI.

Vlastnosti Boží lze naznačit následujícím obrazem:

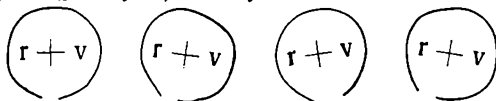
O STVOŘENÍ ČLOVĚKA A JEHO POMĚRU K ANDĚLŮM A BOHU.

Bůh stvořil člověka z hlíny (tělo) a vdechl mu duši. Tělo značme čtvercem, duši kruhem. Dokud tělo nemělo duše, nemělo rozumu ani vůle; když k němu přistoupila duše, hned rozumělo a mělo vůli. Do kruhu vepíšeme malé $r + v$ (rozum + vůle).

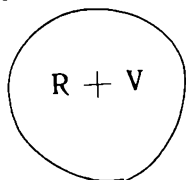
Rozum a vůle jsou vlastnosti duše lidské. Oddělí-li se duše od těla, tělo nerozumí, nemá vůle, je mrtvo.

Dle toho anděly můžeme naznačiti samými (pouhými) kruhy

Andělé jsou dle tohoto obrázku samy

duše čili pouzí duchové, kteří mají pouze rozum a vůli, ale těla nemají. Dle toho mohli bychom naznačiti nejvyššího Ducha, Pána

Boha, velikým kruhem, uvnitř veliké $R + V$. Bůh jest nejvyšší, největší Duch, který má nejlepší rozum a nejlepší vůli, ale těla nemá.

NÁSLEDKY HŘÍCHU DĚDIČNÉHO.

Před hříchem dědičným	Po hříchu dědičném
<p style="text-align: center;">tělo zdravé, nesmrtelné.</p>	<p style="text-align: center;">duše čistá, dokonalá ($r + v$), nesmrtelná.</p>
Po smrti: nebe.	Po smrti: hrob
	peklo.

2. ČLÁNEK VÍRY.

J. H. S. = JESUS HOMINUM SALVATOR = JEŽÍŠ LIDÍ
SPASITEL.

Bůh Otec od věčnosti na věčnost Bůh . . .

Bůh syn od věčnosti Bůh, v čase Bůh a člověk, pak Bůh a člověk na věčnost . . .

33 let

Duch sv. od věčnosti na věčnost Bůh . . .

PŘEDPOVĚDI A PŘEDOBRAZY.

Bůh sliboval Vykupitele následujícími

předobrazy: Abel, Noe, Isák, Josef, Beránek velikonoční, Mojžíš, Had měděný, David, Jonáš, Daniel,

(předobrazy P. Marie: Esther, Judith)

a proroctvími: Prvním lidem v ráji: „Nepřátelství položím . . .“ Bůh Abrahamovi: „V tobě požehnána budou všechna pokolení země!“ Jakubovi: „V jednom z potomků tvých budou požehnána všechna pokolení země!“ Jakub: „Nebude odňata berla od Judy, dokavadž nepřijde.“ Job: „Vím, že V. můj živ jest“ Mojžíš: „Proroka jako mě vzbudí vám H.“ Králi Davidovi: „Vzbudím tobě potomka já budu jemu za otce“ David: „Králové dary přinesou . . .“ „Všickni posmívají se mi zbodli ruce mé a nohy o můj oděv metali los.“ Nezanecháš mě v hrobě . . .“ Micheáš: „Aj ty, Betleme z tebe vyjde“ Isaiáš: „Aj panna počne . . .“ Daniel: že za 490 roků po obnovení Jerusálema zabit bude Kristus. Aggeus: „Ještě malá chvíle a přijde žádoucný . . .“ Zachariáš: „Aj, král tvůj přijde“ „Odvážili mzdu mou 30 stříbrných patřít budou na mě, kterého bodli“ Malachiáš: „Již přichází přestane obětování zvířat na každém místě obětována bude jménu mému oběť čistá.“

POZNÁMKA.

Tento přehled napíše se až po probrané látce zcela stručně na tabuli (stačí pouze napsati jména proroků), aby tím více utkvěl dětem v paměti. Stejně si může katecheta počínati při následujícím článku.

3. článek víry.

UČENÍ J. KRISTA (dle dějepavy):

12letý v chrámě,

u Jordánu a na poušti,

učenníci veřejní a tajní,
u studnice Jakobovy,
v den sobotní ve škole.

KÁZANÍ NA HOŘE. (Osmero blahosl.) křesť. ctnosti,
vyslanci Janovi,
u Šimona farisea.

KÁZANÍ NA MOŘI (sedmero podobenství),

o svátosti oltářní,
o hříchu proti Duchu sv.,
o pohoršení malých,
příkázání lásky (milos. Sam.),
dobrý pastýř,
o pokání (marn. syn),
o modlitbě (Otčenáš),
o soudu posledním,
o smrti,
o nebi a pekle,
o působení apoštolů
a o působení církve
atd., atd.

ZÁZRAKY J. KRISTA (dle dějepřavy):

I. na jeho osobě:	{	proměnění.		
		z mrtvých vstání.		
		neviditelnost.		
		na nebevstoupení.		
II. na lidech:	{	nemocných:	{	slepi.
				hluší.
				němí.
		posedlých:	{	chromí.
				šlakem poražení.
				malomocní.
mrtvých:	{	a jinak nemocní.		
		několik případů.		
		mládenec naim.		
		dcera Jairova.		
		Lazar.		

III. na přírodě:	}	moře:	}	zahrnutí ryb.
				bouře.
				chůze na vodě.
		chléb:		5000.
				4000.
		voda:		v Káni.

8. ČLÁNEK VÍRY.

Proč sestoupil Duch sv. v podobě ohnivých jazyků a nikoli v podobě holubiček bílých? Při křtu sv. chtěl naznačiti Duch sv. čistotu duše J. Krista na rozdíl od jiných, kteří Janem křtěni byli. Nyní Duch sv. chce naznačiti apoštolům, co jim donáší, a sice: oheň, světlo, jazyk. Ohněm spálil všechny chyby, slabosti jejich (očistil a posvětil je), světlem osvětil jejich rozum, jazyk naznačoval dar řeči. Z plamene toho září sedm paprsků, t. j. sedm darů Ducha sv. Srovnej předlohu č. I.

Aby si žáci snadno zapamatovali sedmero darů Ducha sv., napiš na tabuli následujících sedm písmen:

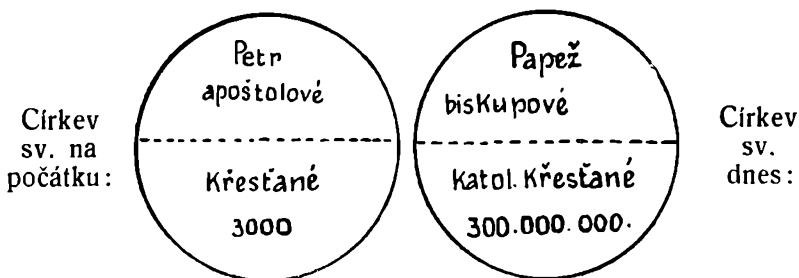
r r
u m
p b
S

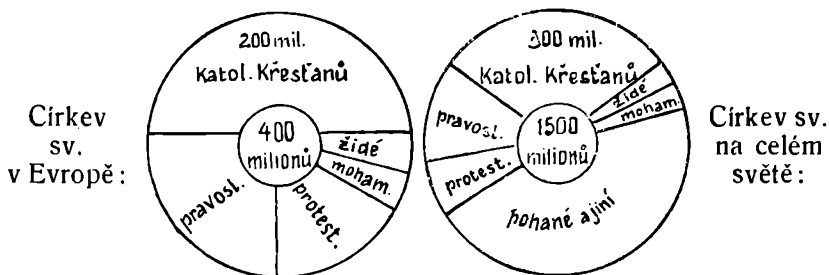
Podobnost těchto dvojic utkví dětem snadno v paměti.

9. ČLÁNEK VÍRY.

○ CÍRKVI SVATÉ.

Krásný, názorný obraz církve kreslí nám bible hned po seslání Ducha svatého: Petr, apoštolové, 3000 křesťanů tvoří společnost, které říkáme církev svatá obecná nebo katolická.

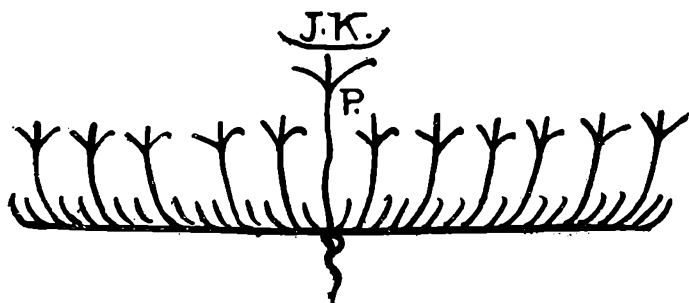

Zde dlužno poznamenati, jak církev tato od časů Petrových se rozšířila. Celkem na zemi jest 1500 millionů obyvatel, z těch jest třetina již pokřtěna (500 millionů). V Evropě jest asi 365 mil. lidí, skoro vesměs křesťanů. (Počet 365 беру k vůli snadnější paměti, t. j. počet dnů v roce).

KTERAK ZALOŽIL JEŽÍŠ KRISTUS CÍRKEV ?

Rozvin církev přirovnal Ježíš Kristus ke vzrůstu semene hořčičného. Tím semenem byl Ježíš Kristus sám. Viz obr. 43. Ježíš shromažďoval kolem sebe věřící (nakresli rozvin semene), z těch vyvolil 12 apoštolů a každému dal trojí úřad. Z těchto pak vyvolil Petra za nejvyšší hlavu.

Obr. 43.

Obdobně přirovnávám definici církve k definici některé ze tříd školy. V každé třídě je shromážděna společnost viditelná, která má: jedno učení, jedny knihy a jednu hlavu nejvyšší. Ku př.:

Třída V. = vid. spol. všech žáků, kteří mají stejné: $\left\{ \begin{array}{l} \text{učení,} \\ \text{knihy,} \\ \text{učitele.} \end{array} \right.$

Mysleme si, že by tato třída byla tak veliká, že by do ni

vešli všichni křesťané, jaký by byl nápis nade dveřmi této třídy? (Církev obecná). Napiš na tabuli:

Církev = vid. spol. všech křesťanů, kteří { učení,
mají stejné: { svátosti,
hlavu.

O ZNÁMKÁCH CÍRKVE.

Ježíš chtěl mít jednu církev. Ve světě tomu tak dnes není. Jest mnoho ještě společností (církvi) náboženských. Nemohou být všechny pravé, pouze jedna a to církev Kristova.

Dle čeho ji poznáme? Kristus dal jí jisté známky. (Nyní vyložím dětem násl. příklad.)

Myslete si, děti, že by vám někdo přinesl hrst krásných, pestrých kamínků, jaké se dávají do prstenů, náušnic atd. Všechny jsou pěkně broušeny, leskly, některé větší, jiné menší. Člověk ten by vám řekl: Vyberte si z těchto kamínků zadarmo jeden. Jsou si všechny na oko podobny, ale jeden mezi nimi jest dýmant. Ten stojí 1000 korun, ostatní jsou po 1 koruně. Co byste učinily?

Přirozeně, že děti řeknou, že by hledaly dýmant mezi kamínky. Po čem byste jej poznaly? Po určitých známkách. Dýmant jest nejtvrďší, nejlesklejší, nejčistější, nejtěžší. Po těchto čtyřech známkách by jej děti poznaly a sobě podržely. Jak bláhový byl by člověk, který by zavděk vzal nahodilým, laciným kamínkem!

Tak i Kristus dal své církvi čtyři známky. Církev Kristova měla tyto známky: Byla 1. jednotná (měla jednu nejvyšší hlavu), 2. svatá (měla 7 svátostí), 3. apoštolská (měla apoštoly), 4. obecná (měla sloučiti v sobě všechny národy). Po těchto známkách poznáme i dnes církev Kristovu mezi ostatními společnostmi náboženskými. Pravá církev Kristova musí být: 1. jednotná, 2. svatá, 3. apoštolská, 4. obecná. Která církev může o sobě říci, já jsem jediná jednotná? já jsem jediná svatá, já jsem atd. — Tak může o sobě říci jediná církev katolická. . . Následují důkazy.

O ÚKOLU CÍRKVE.

Kristus sice smrtí svou vykoupil všechny lidi, ale on ještě nás tak velice miloval, že pro nás založil církev, aby vedla lidi snáze ku věčnému spasení.

(Zde možno užítí přirovnání s organisacemi, které svým členům spíše zaručují dosažení zájmů určitých, než by je dosáhl jednotlivec bez organisace. Tak i žák učí se ve společnosti, aby snáze osvojil si nutné vědomosti, než by si je osvojil sám).

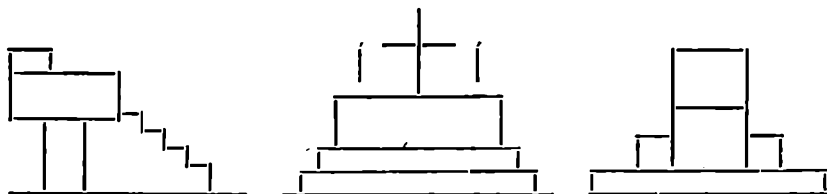
K tomu účelu svěřil Kristus církvi trojí úřad: učitelský, kněžský a královský či pastýřský.

Kterými slovy tyto úřady církvi svěřil? (Odpověď slovy Písma sv.)

Nyní vkládám následující otázku:

Kde vykonává církev tyto úřady? Nejčastěji ve chrámě, a to úřad učitelský na kazatelně (ve škole), kněžský při oltáři, královský, pastýřský ve zpovědnici.

Nakresli tři obrazce:

Co činí církev na kazatelně? Zachovává učení Kristovo neporušitelné, pak je čte (hlásá) a na to vykládá (káže). (To děti pochopí snadno.)

Co činí církev při oltáři? Obětuje oběť mše svaté, uděluje svátosti, světlí, žehná

Co činí církev ve zpovědnici? Vede ovečky ztracené k bohumilému životu, napomíná, kárá, tresce (pokání).

Tímto trojím úřadem vede církev lidi k věčné spáse. Příklad:

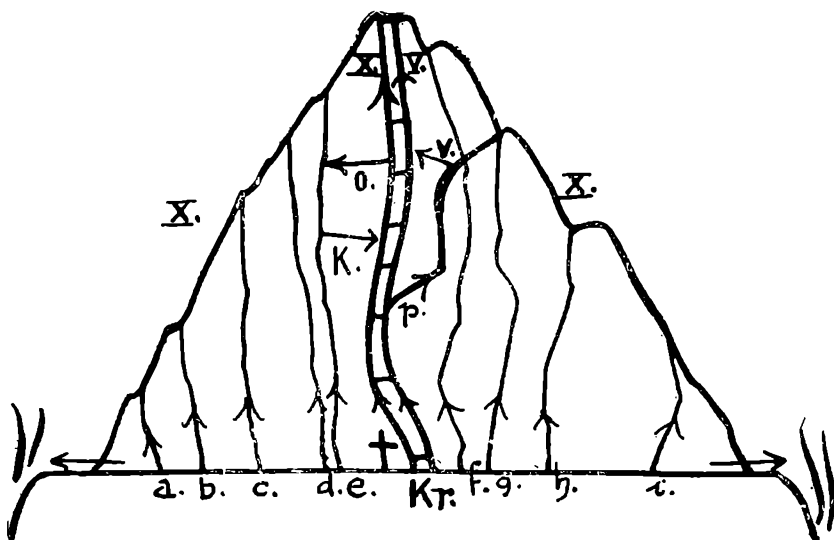
Sv. Augustin byl v mládí svým člověkem lehkomyšlným, hříšným. Jeho matka sv. Mönika často se modlivala, aby syn její stal se křesťanem. Jednou šel Augustin do chrámu milanského poslouchati ze zvědavosti znamenitého kazatele sv. Ambrože.

Kázání jeho jej tak pohnulo (úřad učitelský), že brzo na to činil pokání, vyznal své hříchy (úřad pastýřský) a přijal sv. svátosti (úřad kněžský).

Trojím úřadem církve sv. veden byl ke svému spasení.

Tresty církevní lze srovnati se zvyky každé společnosti

řádné. Nekoná-li člen některého spolku povinnosti spolkové, neúčastňuje-li se schůzí, přednášek, voleb, neplatí-li příspěvků atd. -- odeprou se mu spolkové výhody, jako podpory v čas nemoci nebo úmrtí. Přestoupí-li úmyslně stanovy, bývá vyloučen ze spolku. Takovému členu nejdou členové spolku korporativně na pohřeb,

Obr. 44.

ba ani o úmrtí jeho se nezmiňují. Stejně i církev trestá své nehodné členy.

O PŘÍSLUŠNOSTI K CÍRVI SV.

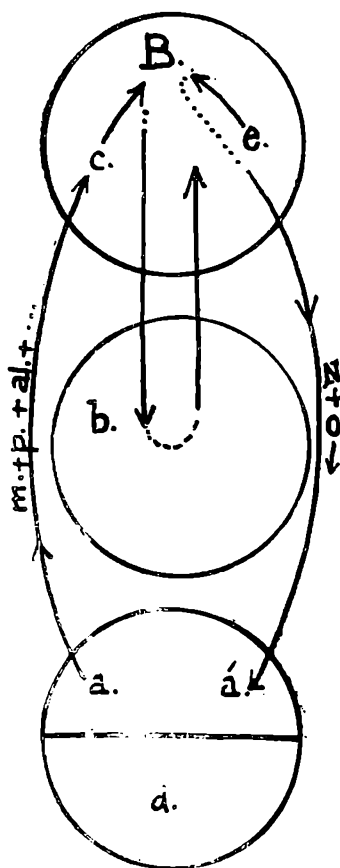
Budou-li také jiní spaseni? Tato otázka je dnes velmi často opakovanou a přece velmi nedostatečně pochopenou. Mnohý katolík dá se svěsti sofismatem: vždyť Bůh nezavrhně všechny, kteří nejsou v církvi katolické!

K jasnému názoru o této otázce kreslívám obyčejně tento obrazec, k němuž přičiňuji následující výklad :

Bůh chtěl míti na zemi ráj a v něm všechny lidi. Dokud nezhrěšili, žili šťastně a blaženě. (To značí rovná čára a—i). Když se dopustili hříchu, proměnila se pohodlná cesta života v obtížnou (nakreslím horu). Kdo chtěl nyní do nebe, musil vzhůru, kdo šel dolní cestou rovnou, pohodlnou, octl se na konci ve věčném zahynutí. Než Kristus na zem přišel, kráčelo lidstvo různými stezkami obtížnými k věčné spáse (nakreslím cesty). Při tom stále

musili patřiti vzhůru (na Boha a jeho desatero), jinak na této nebezpečné cestě zahynuli. Kristus přišel na svět, aby nám naznačil jistou cestu spasení. Není snadná, jest obtížná (na počátku cesty kříž). Cesta ta jest cestou církve katolické. Aby nám na cestě této byl nápomocným, když zemdlíváme, klesáme (hříchy), zřídil na cestě té sedmero studánek (svátostí), abychom se občerstvili a zase dále kráčeli. Jak šťastni jsme, že jsme se na cestě této narodili a po ní kráčíme! Budeme-li kráčetí touto cestou stále, jistě dojdeme spasení, zůstaneme-li na cestě dolní, pohodlné, zahyneme.

Lidé, kteří této cesty neznají a kráčeji po cestách starých na horu, ti za svou nevědomost hříchu nemají, oni mohou býti také

Obr. 45.

1.
OBEC SVATÝCH V NEBI.
(Církev vítězná).

2.
OBEC SVATÝCH V OČISTCI.
(Církev trpící.)

3.
OBEC SVATÝCH NA NEBI.
(Církev bojující).

Země rozdělena na dva světy: spravedlivých, svatých (a—á) a zlých, hříšných duší (d).

Svatí na zemi jsou ti, kteří nemají žádného těžkého hříchu na duši a mají pevný úmysl varovati se i lehkých hříchů.

spasení, ale ovšem způsobem obtížným, mimořádným. (Židé, pohané a j., ale i ti musí zachovatí aspoň desatero Boží přikázání, které je člověku vrozeno.)

Kdo však z cesty Kristovy jisté (z církve katolické) odejde a přejde na cestu jinou, ten spasení nedojde, poněvadž opustil studnice vody živé a šel ku cisternám prázdným, suchým. Zdála-li se mu cesta Kristova obtížnou, tím více budou mu obtížnými cesty ostatní, nebude kráčetí vzhůru, ale sejde dolů na cestu pohodlnou, širokou, jejíž konec zahynutí (o = odpadlík).

Naproti tomu Kdo z cest obtížných nalezne cestu Kristovu, ten tím snadněji a jistěji půjde ku své spáse věčné, (K = Konvertita, p = protestanté, v = návrat).

Na obraze tom dá se naznačiti také snadno pokání v očištcí.

Kdo krácel po celý život svůj po cestě široké, pohodlné a ku konci živořa utekl se ku kříži a prosil o smilování, může býti ještě spasen, ale cestu křížovou (tresty časné) musí si odtrpěti v očištcí.

SVATÝCH OBCOVÁNÍ.

Jsou tři obce svatých: v nebi, v očištcí a na zemi. (Viz obr. 45.)

Svatý na zemi a) chce pomoci duši b) v očištcí (modlitbou, postem, almužnou, obětí mše sv.). Duše a) přednáší prosbu tu duši c) (spoj čarou). Duše c) přednáší prosbu (oběť a pod.) Bohu, Bůh promine část trestu duši b) v očištcí. Když dojde duše b) blažeností nebeské, přimlouvá se u Boha za duše na zemi atd.

Duše svatých v nebi e) (ku př. mučedníků) mohou duším na zemi pomáhati (vzhledem na zásluhy své) a orodovati za ně u Boha (z + o).

Duše hříšných d) mohou sice také pomáhati (obcovati) jiným, ale, mají-li míti jejich dobré skutky u Boha zásluhy, musí se zbaviti těžkých hříchů (lítostí a sv. zpovědi).

5. O NADĚJI A MODLITBĚ.

Na tabuli nakreslí se kotva a vysvětlí se.

Kotva jest často poslední naděje tonoucích. Kdo se neumí modlíti, ať jde na moře.

Modlíti se == zbožně mysletí na Boha.

Modlitba = zbožná myšlenka na Boha.

Myslet na Boha můžeme stále = můžeme se vždycky modlití.

MODLITBA MŮŽE BÝTI:

1. pouze v myšlenkách = modlitba vnitřná;
2. v myšlenkách a slovech (pokleknutím a pod.) = modlitba vnitřná a zevnitřná.

Modlitba bez myšlenky na Boha není žádnou modlitbou a nemá před Bohem žádné ceny.

Aby si děti snadno zapamatovaly, kterak se máme modlití, napiš jim na tabuli tento způsob:

- po—zorně — (vyslovovat správně!),
- po—korně — (farisej a publikán),
- po—božně — (podle příkladu Božího, Ježíš v zahradě getsemanské .),
- po—řád — (nezbytný přítel .).

Při modlitbě Otčenáše jest nejlépe dáti napsati celý Otčenáš ve formě prosebného dopisu na tabuli. Katecheta se aspoň přesvědčí o mnohých chybách při vyslovování této modlitby a může je hned opravití.

Dopis by vypadal následovně:

OTČE NÁŠ,
JENŽ JSI NA NEBESÍCH!

1. Pósvěť se jméno Tvé,
2. Přijď království Tvé,
3. Buď vůle Tvá jako v nebi, tak i na zemi.
4. Chléb náš vezdejší dej nám dnes,
5. odpusť nám naše viny, jakož i my našim
6. neuvoď nás v pokušení,
7. ale zbav nás ode zlého. Amen,

Na tomto opisu viděti zřetelně oslovení, prosby a rozdělení jejich.

U čtvrté prosby Otčenáše: Chléb náš vezdejší napiš na tabuli, co všecko se chlebem vezdejším rozuměti může:

CHLĚB:

pro tělo:

pokrm (úroda),
nápoj (voda, déšť),
zdraví,
práce atd.

pro duši:

slůvo Boží (kázání,
modlitba atd.),
chléb andělský
(sv. oltářní),
milost Boží
(sv. svátosti) atd.

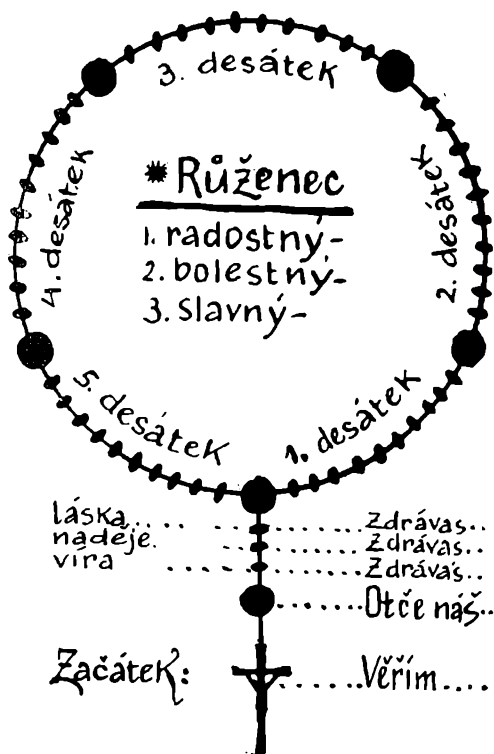
Co se týká modliteb jiných, doporučuji nejlépe přehledný pořad nejdůležitějších modliteb křesťana katolického, který jest sestaven dle modliteb z katechismu a má býti vyvěšen na stěně třídy. Dítky aspoň vědí určité, které modlitby jsou pro ně nejdůležitější. (Na skladě u vydavatele této knihy).

Když vykládá katecheta o modlitbě sv. růžence, může nakreslit zcela jednoduchými čarami násl. obrazec (č. 47.):

Číslo 1, 2, 3, 4, 5,
značí tajemství a desátky.

První tři Zdrávasy
označeny jsou značkami
víry, naděje a lásky, aby
si děti počátek modlitby
tím snadněji zapamatovaly.
Kříž značí větu: v kte-
rého věříme; kotva: v
kterého doufáme; srdce:
kterého nadě vše milujeme.

Než začne katecheta
vysvětlovati modlitbu sv.
růžence, napiše nejdříve
na tabuli 15 vět tajemství
(po třech skupinách za
sebou nebo pod sebou).
Vedle nakreslí obrazec
sv. růžence a na to modlí
se s dětmi zřetelně mod-
litbu sv. růžence (aspoň

zkráceně) ukazují při tom na obrazec.

Křížová cesta jest dětem dosti známa. Dle obrazce č. 41. může katecheta nakreslit pořad zastavení jak zaveden jest v našich chrámech.

Když tyto modlitby katecheta ve škole s dětmi nacvičil, zavede je do chrámu a tam se s nimi ony modlitby pomodlí.

6. O LÁSCE K BOHU A BLIŽNÍMU.

Lásku značíme srdcem, póněvadž srdce lidské (dle našeho domnění) jest místem dojmů radostných i smutných. Zde třeba zmíniti se o Božském Srdci Páně, o nejsladším Srdci Panny Marie a vzpomenouti různých symbolů lásky Boží. (Nakresli na tabuli výkresy z předlohy VI. na konci knihy.)

Lásku k Bohu a bližnímu dokážeme zachováváním 10 přikázání Božích a patera církevních. (Nakresli srdce a vepiš do něj 10 + 5).

Při výkladu jednotlivých přikázání uživej hojně názorných a zajímavých příkladů z okolí dítek a dolož příklady z Písma sv. Varuj se příliš theologického výkladu a netrap děti nesčetnými definicemi. Vzpomínám ku př. prvního přikázání. Pouze v tomto přikázání jest skoro 20 definicí hříchů proti víře, naději, lásce, úctě atd.

Zde třeba řídit se příkladem nejlepšího učitele Ježíše Krista, který neodpovídal nikdy definicí, ale vždy obrazem, podobenstvím.

O PRVNÍM PŘIKÁZÁNÍ BOŽÍM.

Při výkladu prvního přikázání řídim se obyčejně podobenstvím o milosrdném Samaritanu, dle něhož vykládám dětem našeho kraje podobné podobenství.

Nejdříve táži se, jak poznáme člověka věřícího (doma, venku, v kostele), potom se táži, po čem poznati lze člověka nevěrce. Děti s velkým zájmem udávají známky víry a nevěry. Dále jim sdělím, že žádný člověk nenarodil se bez víry v Boha (anima hominis a natura christiana). Jest tedy otázka: kterak člověk věřící ztrácí svou víru?

Místo odpovědi začnu „kreslit“ dětem následující podobenství:

V zemi Polské bydlela před několika lety chudá rodina: otec, matka a syn. Živili se chudě, ale byli při tom bohabojní, zbožní. Vykládám dále, kterak rodiče vychovávali syna, jak on rád svou víru ukazoval doma, venku, v kostele.

Nosil křížek (škapulíř) na prsou, aby nikdy na P. Boha nezapomněl. Poslali jej do Ostravy do práce. Vykročil pravou nohou z domu (pověra). V Ostravě naň čekali už staří známí kamarádi, zavlékli ho do špatné společnosti. Tam slyšel nevěrecké řeči. Dali mu do rukou nevěrecké noviny, knihy, spisy. Smáli se mu z modliteb. Ostýchal se proto vyznávat veřejně víru, zatajoval ji, později zapomínal, na ni, zanechával modliteb, služeb Božích, sv. svátostí. Bylo mu to pomalu všecko lhostejným. Navykl si chodit do hostince, tam naučil se opilství, karbanu, rád slyšel řeči nevěrecké, sám je pak opakoval, rozšiřoval listy, noviny nevěrecké. Oženil se, ale nepřijal svátost stavu manželského, pak si vzal protestantku (židovku), odpadl od víry, utekl ženě a dětem, stal se bezvěrcem, rouhal se, ztratil práci, kradl, byl trestán, přepadal lidi — byl stíhán. Na konec si zoufal, oběsil se nebo zastřelil.

Toto podobenství, které se v našem kraji ve skutečnosti velmi často odehrává, vstoupí si děti snadno v paměť. V příběhu tom skryty jsou téměř všechny hříchy proti víře, naději, lásce a úctě k Bohu.

Když jej děti opakují, napíší na tabuli příčiny, jež zavinily u onoho dělníka ztrátu víry. Vedle těchto příčin napíší pak následky jejich.

Příčiny.

Špatná společnost, schůze,
nevěrecké řeči,
„ noviny, spisy, knihy,
rozšiřování těchto,
opilství atd.

Následky.

Zanedbávání modliteb,
bohoslužeb,
„ svátostí,
lhostejnost u víře,
řeči proti víře,
rozšiřování nev. spisů,
odpadlictví,
nevěra,
zoufalství.

Tento logický postup příčin a následků zapamatuje si dítě jistě spíše a trvaleji, nežli theologické rozdělení v katechismu.

Jako doplňkem vysvětlí pak katecheta ostatní hříchy proti prvnímu přikázání, jako p o v ě r u (vykročil pravou nohou), čary, hádání, kouzla, atd.

Při úctě obrazů a ostatků sv. nechť se katecheta zmíní o významu různých posvátných předmětů (sv. škapuliř a pod.)

Podobně ať „kreslí“ katecheta žákům názorně různá podobnosti ze skutečného života a z okolí dětem známého.

O ČTVRTÉM PŘIKÁZÁNÍ BOŽÍM.

Nejdříve třeba osvětlit význam otce, matky. Kdo je zastupuje? Přestupky proti úctě, lásce a poslušnosti možno rozdělití snadnějším způsobem dle známé stupnice hříchu:

1. myšlením (myslí o nich zle atd.)
2. žádostí (přeji jim zlého atd.)
3. řečí (pomlouvají je, odmlouvají atd.)
4. skutkem (vzdorně se chovají k nim atd.)
5. opomenutím (nepomáhají jim atd.)

O PÁTÉM PŘIKÁZÁNÍ BOŽÍ.

Nezabiješ!

Koho? Živého tvora. To může býti buďto člověk nebo zvíře. Způsob zabití může býti trojí: náhlý, pomalý, neurčitý.

Velmi důležitě jest zmíniti se dětem o péči o tělo, o čistotě, o zaviněných nemocích atd. Také třeba uvéstí různé pohnutky sebevražd, aby nesoudily snad křivě o mnohých. Nebude také na škodu připomenouti jim různé výtky nepřátel církve katolické vzhledem na válku, mor. zemětřesení a pod. neštěstí.

Dle toho napíšeme na tabuli následující schema:

NEZABIJEŠ

sebe, bližního 1. na těle:

a) náhle: usmrcením, otravou, zabitím a p.

b) pomalu: lihovinami, hněvem, kouřením, hýřením atd.

č) neurčitě: sázkou, koupáním, hrou, klouzáním (nejistě) atd.

zvíře:

a) náhle: (které dovoleno, které zakázáno)

b) pomalu: týráním!!

Zde třeba promluvit o užitečnosti zvířat, ochraně jejich atd.

2. Na duši:
pohoršením, slovem,
skutkem, obrazem, knihou
atd.

7. O MILOSTI BOŽÍ.

Katecheta může zmíniti se nejdříve o milosti, kterou ku př. císař uděluje odsouzeným na smrt, k doživotnímu žaláři a pod. Jest to dar nezasloužený, přirozený.

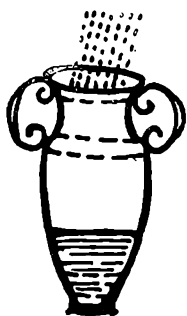
Milost Boží jest dar nezasloužený, nadpřirozený.

Milost jest posvěcující a pomáhající. Milost posvěcující můžeme jinými milostmi rozmnožiti. Podobenství o rouchu svatebním (milost posvěc.) a o pokrmeh hostiny (milost pomáhající). Bez roucha svatebního není možno posilniti duši pokrmem nebeským (svaté přijímání).

Milost posvěcující můžeme přirovnati k čisté drahocenné nádobě, milost pomáhající k vodě čisté, rose nebeské, do ní padající.

Tuto nádobu svěřil nám Bůh již na křtu svatém. Musíme ji po smrti opět Bohu neporušenou vrátiti.

Hřichem těžkým rozbijíme tuto nádobu docela. Nemůže se v ní udržeti ani občerstvující rosa nebeská. Abychom si ji znovu mohli zjednati, musíme hříchů svých dokonale litovati a z nich se vyznati (ve sv. pokání). Ve svatém přijímání a v ostatních svátostech padá do ní občerstvující rosa nebeská a posiluje duši naši k novému životu.

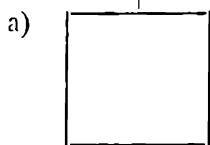

Obr. 47.

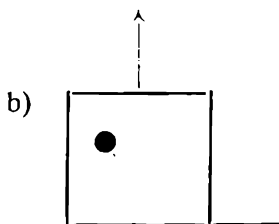
Hřichem lehkým se tato nádoba nerozbíjí, ale znečišťuje, zaprašuje. Ani se zaprašenu, znečištěnou nemůže býti (po smrti) nikdo přijat do království Božího, dokud ji neočistil zcela (tresty časné v očistci).

Aby si děti názorně představily následky hříchu těžkého a lehkého na duši, kreslím jim následující obrazce:

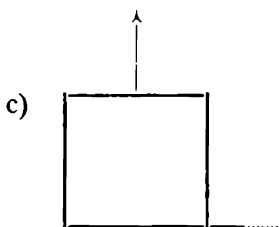
k nebi

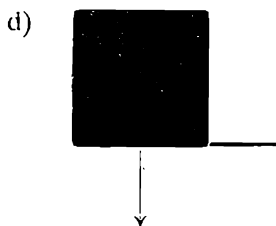
Duše bez hříchu:
čistá, směřuje do nebe.

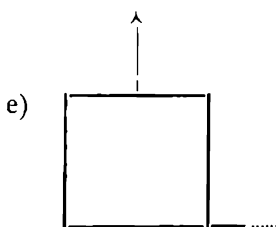
Duše v lehkém hříchu:
poskvrněna částečně,
časné tresty pozemské.

Duše b) po svaté zpovědi:
čistá, část trestů časných odpuště.
Kdyby duše b) c) v tomto stavu
zemřela, musila by si časné tresty
odpykati v očištcí.

směřuje k peklu
Duše v těžkém hříchu:
pošpiněna úplně, peklo
a časné tresty.

Duše d) po hodné sv. zpovědi:
opět čistá, peklo odpuštěno,
část trestů časných také
odpuštěna.

O SVÁTOSTECH.

Svátosti jsou léky duše naší. Tyto léky nám odkázal Ježíš Kristus, nebeský lékař. Uchovány jsou v lékárně — církvi sv. Co platno křesťanu katolickému, zná-li těchto sedm léků, když jich v čas nemoci duševní neužívá, nebo užítí nechce?!

SV. SVÁTOSTI.

Svátost: 1. **Křesť** 2. **Břim.** 3. Sv. olt. 4. **Pokání** 5. Posl. pom. 6. Sv. kn. 7. St. man.

vidit. znam.	v + sl.	křížmo + r.	chl. + v. + sl.	lítost + sl.	olej + modl.	ruce + slovo	slib do smrti
nevidit. milost	odp. hř. děď. ×	posila × ×	J. Kristus v duši	odpušť. hř. osob.	uzdrav. duše + těla	plná moc kněžská × × ×	pomoc D. sv.
ust. od J. K.	„křtíce je	Sesl. D. sv.	„To činite...“	„Kterým odp...“	„Stáně-li kdo...“	„Učte, křtíte...“ „To činite...“ „Kterým odp...“	„Co Bůh spojil...“

Svátosti ty jsou jako studnice vody živé, kterou nám Ježíš tak vřele doporučuje. (Samaritánka u studnice Jakobovy).

Když probrána byla látka o svátostech, doporučuje se naznačený přehled svátostí. (Lze jej ve větším formátu objednat u vydavatele této knihy).

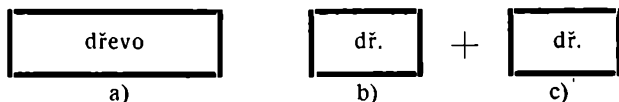
O SVÁTOSTI OLTÁRNÍ.

Každá věc má v sobě podstatu a na sobě způsobu. Ku př. strom má podstatu: dřevo; způsobu: barvu, tloušťku, šířku atd.

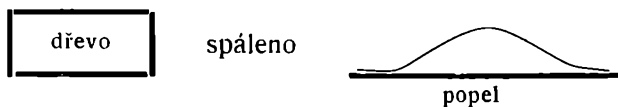
Chce-li stolář zhotoviti ze stromu ku př. stůl, musí změnit jeho způsobu, skácí jej, rozřeže, atd. on změnil způsobu, avšak podstatu změnit nemohl.

Poměr podstaty a způsobu jeví se následovně:

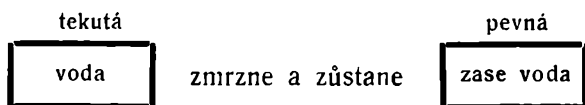
1. Člověk může změnit způsobu a ponechat podstatu, ku př. stolář rozřízne dřevěnou desku a) ve dvě půle [b c] (změnil způsobu desky, ponechal podstatu — dřevo.)

2. Člověk může také změnit částečně podstatu a způsobu zároveň.

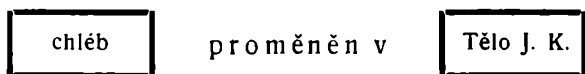
3. Příroda změnil způsobu a ponechá podstatu

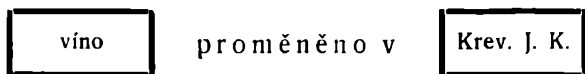
4. Ježíš Kristus změnil podstatu i způsobu, když proměnil v Káni vodu ve víno.

Ježíš Kristus proměnil při poslední večeři podstatu a ponechal způsobu chleba a vína:

způsoby chleba zůstaly zase způsobu chleba:

Způsobu vína zůstaly zase způsobu vína

Chléb a víno představitelně v tělo a krev J. Krista.

Pod způsobami chleba jest:

Pod způsobami vína jest:

Živé tělo J. K.,
fidy
 následovně i krev
 a duše Jeho.

Živá krev J. K.,
 následovně i tělo
 a duše Jeho.

Nejsv. Sv. oltářní jest
 pravé tělo a pravá krev J. K.
 pod způsobami chleba a vína.

OBŘADY MŠE SVATÉ.

	Strana evang.	3 × Zdravas atd.	Strana epistolní
Mše sv. věřících.	Evang. ←	↑ +	
	sv. Jana.	Ite missa Bened. (Requiem)	← Orace (modlitby)
	IV.	Přijímání	××××
	Canon	Agnus Dei Pater noster vzpomínka mrtvých	
	III.	Proměňování — Pozdvihování	××××
		vzpomínka živých Praeface — Sanctus Orate ←	× Lavabo
		II. Obětování	↑
Mše sv. křtěnců.	+ Evang. ←	→ Credo	Graduale Epistola
	+ + +	Gloria	→ Orace (modlitby)
		Kyrie stupňové modlitby	← Introit (Vstup)

O SV. POKÁNÍ.

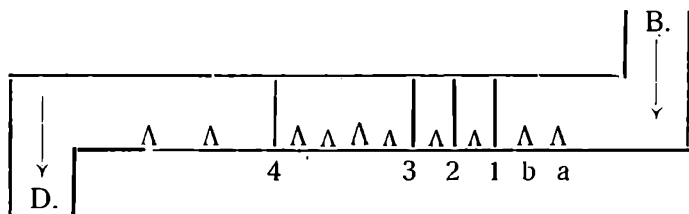
Když katecheta vyložil příběh o marnotratném synu, napiše na tabuli pět částí ke sv. pokání potřebných.

Zpytování svědomí děje se dle jistého pořadu, a sice dle přikázání Božích a církevních, dle sedmera hl. hříchů. Aby děti měly tento pořad na očích, napiše katecheta na tabuli následující řádky :

- X. — 1 2 3 4 5 6 7 8 (9) (10)
 V. — (1) (2) 3 (4) (5)
 VII. — 1 2 (3) 4 6 6 7

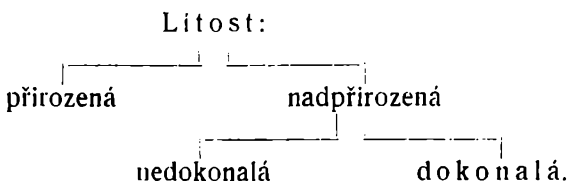
Číslo v závorkách (na tabuli nejlépe je přeškrtnout) značí, že dotýčná přikázání jsou obsažena již v jiných a netřeba již o nich zpytovat svědomí. Co do hříchů cizích, jest si pamatovati hlavně dvě otázky: Naváděl jsem někoho ke hříchu? byl jsem od jiných ke hříchu naváděn?

Aby děti jasně pochopily, že zamlčením jediného těžkého hříchu jest zpověď úplně neplatnou, možno nakreslit následující obrazec (dle Hoppe-ho) :

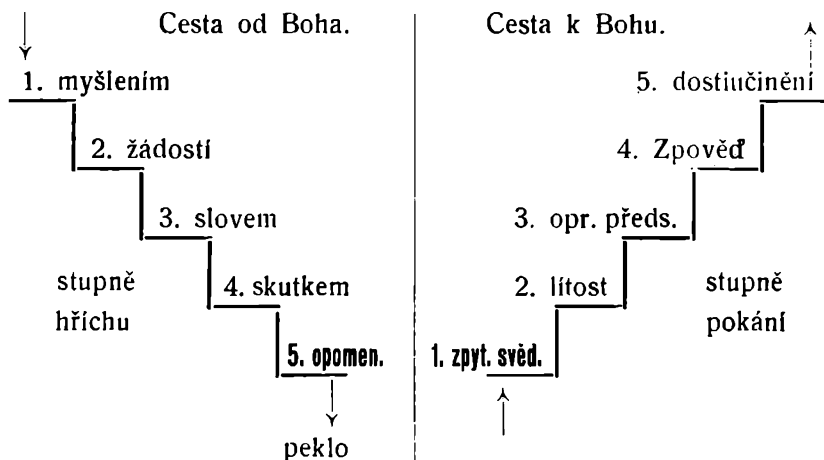
Rourou BD má prouditi voda živá, t. j. milost Boží, do duše člověka. Jsou-li na této cestě malé kaménky (a, b, atd.), lehké hříchy, může milost Boží ještě vnikati do duše, jsou-li tam však hříchy těžké (1, 2, 3, 4), zamezí úplně cestu milosti Boží do duše. Ve sv. pokání jest tedy nevyhnutelno aspoň ze všech těžkých hříchů se vyzpovídati. Čím více vyzná se ze hříchů lehkých, tím lépe. Vyzná-li se hříšník jenom z části ze hříchů smrtelných (1, 2, 3) a zamlčí pouze jeden (4), jest zpověď celá neplatná, poněvadž milost Boží nemůže do duše.

Lítost jest nejdůležitější částka ke sv. pokání. Na to třeba ihned upozorniti a slovo lítost podškrtnouti. Druhy lítosti naznačí křídou na tabuli :

Dokonalou lítost lze také vzbuditi následujícími vroucími povzdechy a modlitbami: Ježíši milosrdenství! Ježíši smilování! Bože, buď milostiv mně hříšnému! atd. Lítost dokonalá odstraňuje z duše těžké hříchy, není-li možno z různých příčin ihned přistoupiti ke sv. pokání.

Před sv. zpovědí vyloží katecheta dětem, co jest hřích a jakým způsobem páčán bývá. Aby si děti onen postup snadno zapamatovaly, kreslívám jim obyčejně následující stupně, jimiž člověk sestupuje k záhubě věčné.

Chce-li se hříšník obrátiti k Bohu, musí činiti pokání. Ke svátosti pokání třeba jest pět částek. Tyto částky kreslím jako stupně, po nichž vystupuje člověk k Bohu.

POSLEDNÍ POMAZÁNÍ.

K názornému vysvětlení potřeb k zaopatřování lze použiti výkresu na str. VII. předloh na konci knihy.

8. O KŘESŤANSKÉ SPRAVEDLNOSTI.

Spravedlnost značí se obyčejně postavou se zavázanýma očima, v jedné ruce drží meč, v druhé v á ž k y. Na vážkách těch

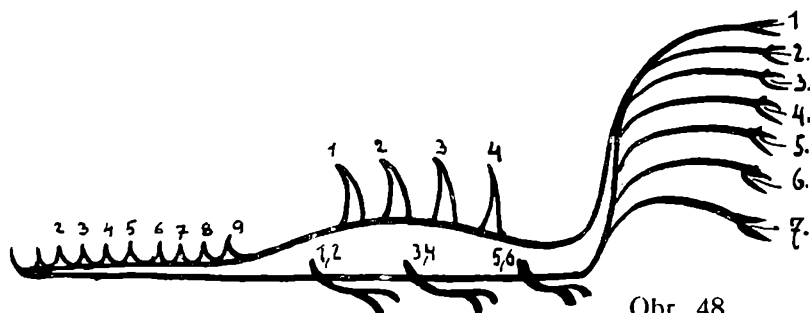

váží se dobré a zlé skutky. Nakreslíme na tabuli vážky, na jednu váhu položíme zlo, t. j. hřích (napíše se písmeno l), na druhou skutky dobré, t. j. ctnosti (písmeno c).

1. O HŘÍCHU.

Rozdíl hříchů těžkých a lehkých lze osvětliti také obrazem na stránce 55. Hříchem těžkým ztrácíme milost posvěcující, lehkým jí sice nepozbýváme, ale ztěžujeme si tak cestu do nebe. Podobnoství o kmenu a větvi je zde zvláště na místě. Hříchem těžkým odlamujeme větev od kmene úplně, hříchem lehkým ji pouze nalamujeme; může ještě růsti, kvésti i ovoce nésti.

Aby si děti zapamatovaly snadno druhy těžkých hříchů, kreslívám na tabuli obludu, draka sedmihlavého. Již obraz sám vzbuzuje v dětech ošklivost (obraz č. 48).

Obr. 48.

Sedm hlav je sedm hlavních hříchů. Hlavní se jmenují proto, že jsou hlavou ostatních hříchů (ostnů na těle). Utáme-li hlavy, zanikne obluda, a ostny jejího těla nejsou již nebezpečny. Nejvyšší hlava je pýcha, nejspodnější (ležící na zemi) je lenost. Usekneme-li draku tomu (jako v pohádce) jednu hlavu, může ještě žítí dále. Varujme se tedy všech hříchů hlavních.

Hřichy do nebe volající naznačeny jsou čtyřmi nejvyššími ostny na hřbetě obluby. Šestero drápů značí šestero hříchů proti Duchu sv. Devatero cizích hříchů představují ostny na ohonu.

2. O CTNOSTECH.

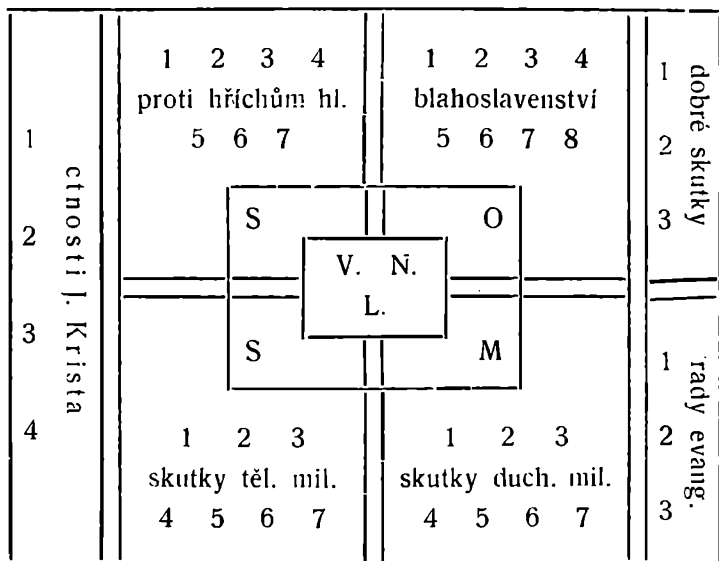
Aby si děti zalíbily představu ctnosti, kreslívám je jako záhon y květin na zahradě naší duše. Obrazec čís. 49. před-

stavuje takovou zahradu. Uprostřed rostou tři vysoké květy (jeden fialový, t. j. víra, druhý zelený, t. j. naděje, třetí červený, t. j. láska), to jsou tři Božské ctnosti.

Čtvero ctností uprostřed (O, S, S, M) značí čtvero hlavních ctností: opatrnost, spravedlnost, statečnost a mírnost.

Ctnostmi Ježíše Krista míněny jsou ony ctnosti, které Ježíš Kristus v Písmě sv. zvláště doporučuje slovy :

1. Hledejte nejprve království Božího
2. Kdo chce přijíti za mnou
3. Učte se ode mne
4. Milujte nepřátele své

Obr. 49.

O POSTU.

Rozdíly různých druhů postů bývají nejen dětem, nýbrž i dospělým nedostatečně známy.

Aby si tyto rozdíly děti dobře zapamatovaly, kreslím na tabuli následující obrazce:

DEN BEZ POSTU (libovolné nasycení) kreslím následovně:

Λ
ráno

Λ
poledne

Λ
večer

PŮST ÚJMY

Λ
ráno

Λ
poledne

Λ
večer

PŮST ZDRŽENLIVOSTI:

$\Lambda^{(m)}$
ráno

$\Lambda^{(m)}$
poledne

$\Lambda^{(m)}$
večer

Žádný masitý pokrm.

PŮST PŘÍSNÝ (újma + zdrženlivost):

$\Lambda^{(m)}$
ráno

$\Lambda^{(m)}$
poledne

$\Lambda^{(m)}$
večer

Žádný masitý pokrm.

9. O POSLEDNÍCH VĚCECH ČLOVĚKA.

O SŮDU.

J. Kristus souditi bude duši člověka:

1.

ihned po smrti

(soud tajný, soukromný.)

Po tomto soudu má duše

tři cesty před sebou.

nebe | očistec
peklo

2.

na konci světa

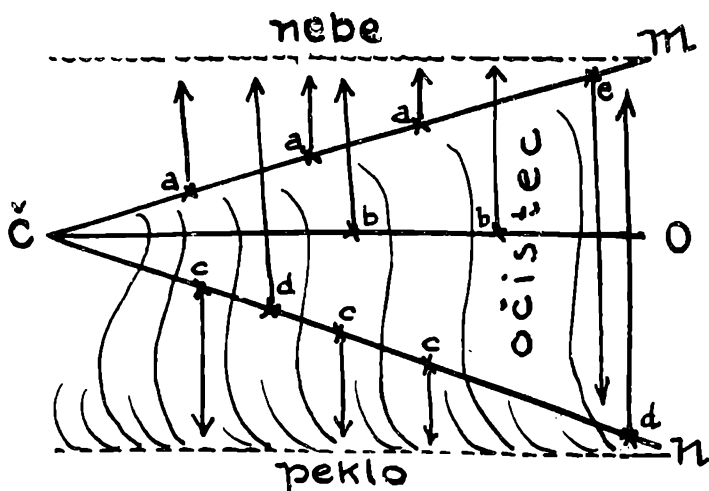
(soud veřejný, obecný.)

Po tomto soudu má duše

dvě cesty před sebou

nebe | peklo

Kam přijde duše člověka po smrti?

Obr. 50.

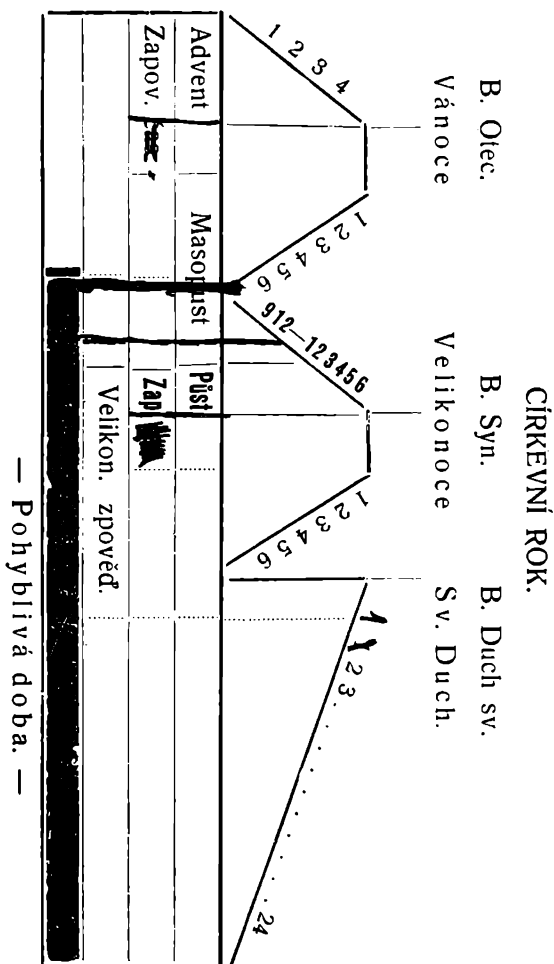
Na obrázku čís. 50. jsou naznačeny tři cesty, po nichž člověk v duchovním životě pozemském kráčí.

1. cesta milosti (č—m). Tato cesta jest sice nejobtížnější ze všech (směr do kopce), ale za to konec její jest blaženost nebeská. Kdo na cestě té zemře (a, a, a), jistě spasen bude. Čím výše vystoupil na této cestě, tím blíže jest blaženosti nebeské. Kdyby však na této cestě dopustil se jediného hříchu smrtelného a v tomto hříchu zemřel (e), zatracen bude. Čím výše ho Bůh v milosti postavil, tím hlouběji klesne.

2. cesta v lehkém hříchu (č—o). Na této cestě, která jeví se býti pohodlnější předešlé (nejde se do kopce), neztrácí sice duše posvěcující milosti, nicméně však činí si překážky na cestě do života věčného. Kdo na této cestě zemře, přijde sice také do života věčného (b, b), jest mu však projítí nejdříve tresty očistcovými. Čím dále na této cestě zašel, tím delší jeho časné tresty v očistci.

3. cesta nemilosti (č.—n). Cestou tou kráčí, kdo se nalézá v těžkém smrtelném hříchu. Jest to sice cesta zdánlivě nejpohodlnější (s kopce dolů), ale za to konec její jest — zahynutí věčné. Čím níže kdo klesl (c, c, c), tím blíže jest mukám pekelným. Kdo na této cestě zemře, zahyne jistě. Kdo by se však na této cestě před smrtí ještě k Bohu obrátil, hříchů litoval, bude

ještě spasen (d, d), jest mu však vytrpěti na věčnosti mnoho čas-
ných trestů. Čím více od Boha vzdálen byl, tím větší jeho časné
tresty.

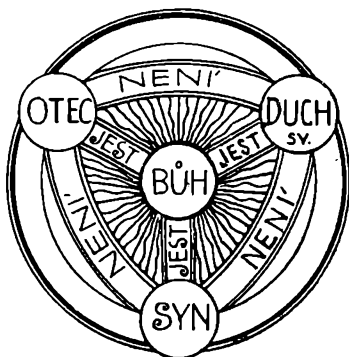
Obr. 51.

10. O CÍRKEVNÍM ROKU

Znázornění církevního roku jest pro děti důležité. Nejznámější pomůckou k znázornění církevního roku byly obyčejně diagramy kruhové. Tyto se však méně doporučují, poněvadž jsou ve spodní části kruhové těžko čitelné a nemohou rozvinouti obraz tak, aby jednotlivé části roku byly ihned dětem nápadny.

Všeobecně dává se přednost diagramům rovným. Obrázec č. 51. naznačuje dosti nápadným způsobem trojí dobu církevního roku. Předhodí svátků naznačuje vždy čára směřující do kopce, t. j. příprava pokání, postu, p o h o d í naznačuje směr dolů, t. j. dobu radostnou, příjemnou. Na spodu v mezerách oddělených označeny jsou zase jiné zvláštní doby církevního roku.

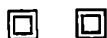
Podrobnější diagram v této formě, ale ve velkém formátu lze objednat u vydavatele této knihy.

Obr. 52.

Seznam knih a pomůcek, jichž bylo použito :

- ANDĚL A., Moderní vyučování kreslení na obecných a měšťanských školách, II. díl. Praha, Řivnáč.
- ECKER JAK., Katholische Schulbibel, Trier, Schaar- u. Dathe 1906.
- HARTMANN JOH. B., Anschaulichkeit im Religionsunterricht, Kempten und München, Kösel-sche Buchhandlung 1907.
- HOPPE ALFRED, Das Zeichnen im Dienste des Religionsunterrichtes, Winzendorf, Nied. Oest. Wien 1897. Selbstverlag.
- FUCHS ADOLF, Katechese pro 1. rok školy obecné 1896. Praha, Vilímek. Nákladem vlastním.
- KRÁTKÝ ANT., „Nechte mne kresliti“, 1908, Praha, Topič.
- LAY W. A., Experimentelle Didaktik, II. Auflage. Leipzig, Nemnich 1905.
- DE WAAL ANT., Roma Sacra, München, Allg. Verlagsgesellschaft 1905.
- PINKAVA FRANT., Výchova vůle, Promberger, Olomouc 1895.
- MÜNCHENER KATECH. KURS 1905 Kempten, Kösel-sche Buchhandlung.
- DER ZWEITE PÄDAGOGISCH-KATECHETISCHE KURS IN WIEN 1908, Wien, 1908 H. Kirsch.
- TŮMA JOS., Vyučování prvouce na školách venkovských. 1906 III. vydání, Radovesnice u Kolína. Nákladem vlastním.
- „VYCHOVATELSKÉ LISTY“ 1907, 1908.

Seznam pomůcek

k vyučování náboženství, které mají býti v každé škole
obecné a měšťanské.

1. Obrazy biblické (aspoň Herderovo vydání),
2. mapa sv. země,
3. pohledy na posvátná místa (serie pohledek),
4. pohledkové obrázky k dějepřavě (vydává po seriích nakladatelství Prombergrovo v Olomouci),
5. bible starého a nového zákona (Dědictví Svatojánské v Praze),
6. život svatých (od Dra. Ehrmanna), nakladatelství Prombergrovo v Olomouci,
7. diagram církve sv., mapa nábož. vyznání,
8. obraz papeže, arcibiskupa a j. vrchností církevních,
9. diagram církevního roku,
10. diagram mše sv.,
11. přehled katechismu (u vydavatele této knihy),
12. přehled modliteb (tamtéž), sv. růžence,
13. diagram zjevení Božího (tamtéž),
14. obrazy liturgické (Svobodovy*),
15. obrazy obřadů sv. svátostí (Svobodovy),
16. obrazy svatých patronů vlasti naší,
17. serie obrázků sv. patronů mládeže křesťanské (sv. Alois, Stanislav, Anežka atd.),
18. obrazy (pohledky) památných míst posvátných v naší vlasti (Hostýn, Velehrad, Sv. Kopeček, sv. Hora atd).

---

*) Dr. H. Svoboda, Liturgische Wandtafeln f. d. kathol. Religionsunterricht. II. erweiterte Auflage, H. Kirsch, Wien I., Singerstrasse.

19. obrazy krásného umění církevního, pohledky různých chrámů, náhrobků, pomníků atd.,
20. obrazy znamenitých děl křesťanského umění jako práce Rafaelovy, Leonardovy, Führichovy atd. (serie pohledek).

Tímto nejsou ovšem nikterak ještě vyčerpány nejdůležitější pomůcky náboženského učiva.

Místo obrazů liturgických od Dra. Svobody může si katecheta zjednat velmi levně názorné obrazy liturgické tím, že vystřihne z některého čenníku (ku př. od firmy Neškudlovy) potřebné obrázky, nalepí je na jednoduchý karton a pak zavěsí na stěnu třídy.

Seznam předloh

ke kreslení malých v hodině náboženské.

- I. Ve světlici: Obrazy svatých, kropenka, sošky svatých, kříž, svícny, růženec, holubička, modlitební kniha.
- II. Venku: Kaple, zvonice, obrázky, Boží muka, sochy (viz též předlohu XIV.).
- III. Kostely s jednou nebo dvěma věžemi, korouhve, lucerny, pokladnička zvonečková, kohout na střeše.
- IV. V kostele je oltář, svícny, svíce, květiny, velebná svátost, zvonky, konvičky, ciborium, kalich, monstrance, kropáč, kaditelnice, ložka na kadidlo, nádoba na svěcenou vodu.
- V. Křtitelnice, kazatelna, zvonek u sakristie, zpovědnice, lavice, klekátko, kropenka, pokladnička.
- VI. Odznaky utrpení Páně a Panny Marie.
- VII. Zaopatřování nemocného, světla obřadní.
- VIII. Rakev, pokrov, průvod pohřební.
- IX. Povozy pohřební, věnec pohřební, hřbitov, pomníky.
- X. Průvod Božího Těla, odznaky tajemství Božích.
- XI. Příchod Mikuláše, dary jeho.
- XII. Štědřítý den, chystání stromku vánočního, Betlém.
- XIII. Jezulátko (Božské Srdce Páně), 3 králové (venkovští).
- XIV. Doba velikonoční, svíce velikonoční, kraslice.
- XV. Štědřost, dobročinnost, ochrana zvířat.
- XVI. Poutě (na sv. Hostýn).

OBSAH:

	Str.
Úvodem k prvnímu vydání	3
Úvodem k druhému vydání . . .	5
O pomůckách při vyučování náboženství	6
Kreslení v hodině náboženské	8
Jak malí kreslí	13
· · · · · Návod, jak kreslit křídou na tabuli	15
Rozvrh učebné doby vzhledem k názornému kreslení	17
Kreslení v hodině náboženské (při dějepřavě)	18
Katechismus	33
Seznam knih a pomůcek, jichž bylo použito . . .	63
Seznam pomůcek pro školy obecné a měšťanské . . .	64
Seznam předloh	I.—XVI.
Chyby v tisku	. 68

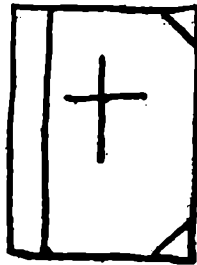
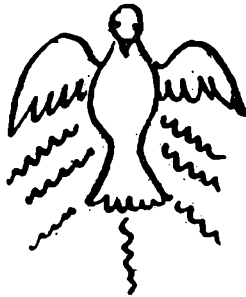
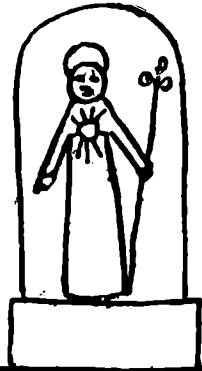
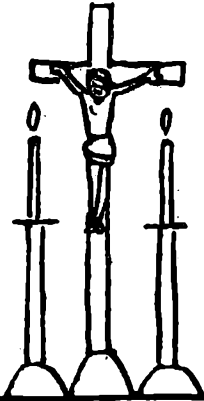
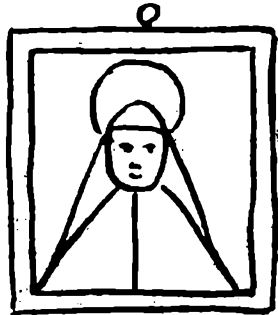

Chyby v tisku:

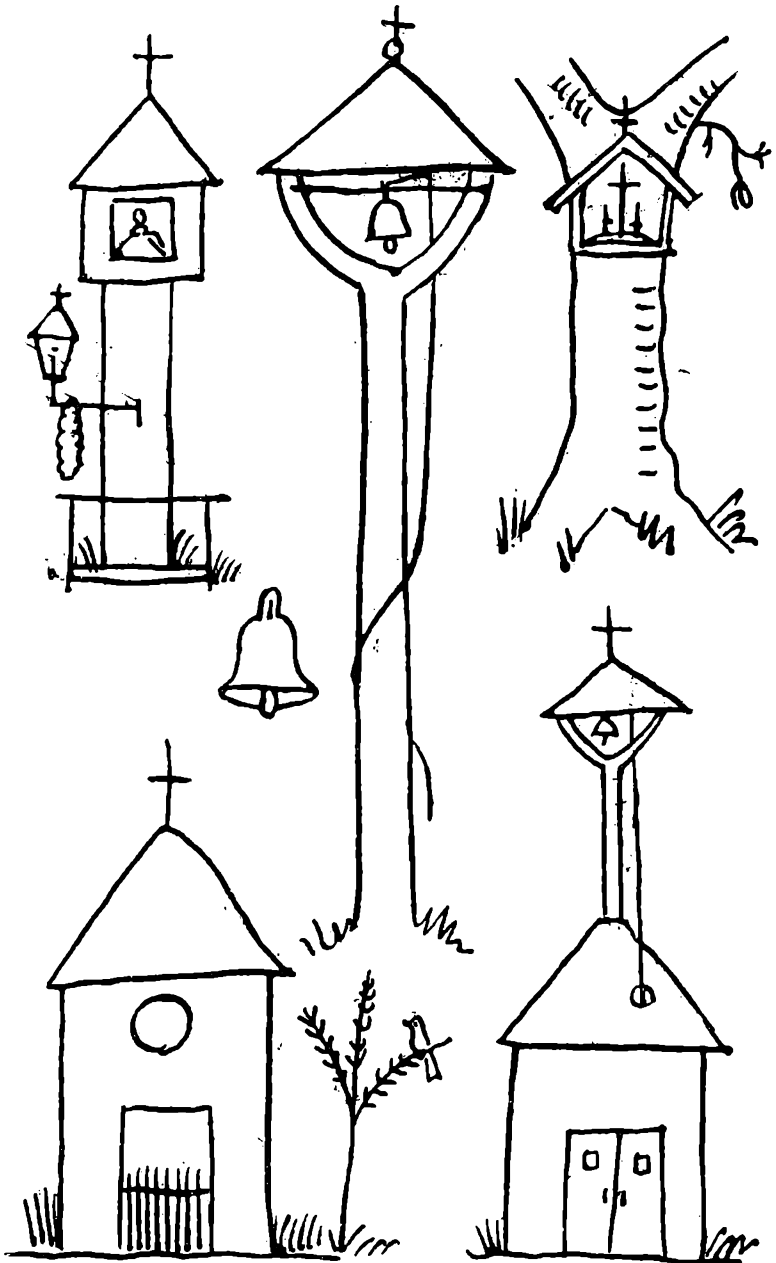
Str.	6. řádek	10. zdola	místo	náleží	má státi: náležejí.
6.	3.	„		užiti	užiti.
8.	1.	shora		vyučuj	Vyučuj.
9.	1.	„		nalezá	nalezá.
9.	5.	zdola		je	jich.
13.	5.	„		čarách	čarách.
14.	1.	shora		její	jejich.
14.	6.	zdola		čarami	čarami.
18.	7.	shora		a pod.	a pod).
30.	4.			dvěmi	dvěma.
35.	11.			samy	samé.
37.	1.			učenníci	učenníci.
37.	4.			kázání	kázání.
39.	2.	„		millionů	milionů.
39.	1.	zdola		do ni	do ní.
41.	2.	shora		by je	by jich.
43.	8.	zdola		na nebi	na zemi.
47.	14.	shora		do něj	do něho.
48.	1.			Polské	polské.
48.	16.			svátost	svátosti.
53.	3.	„		stolař	stolař.
56.	8.	zdola		pět	pěti.
59.	6.			soukromný	soukromý.
61.	2.			obraz	obrazu.

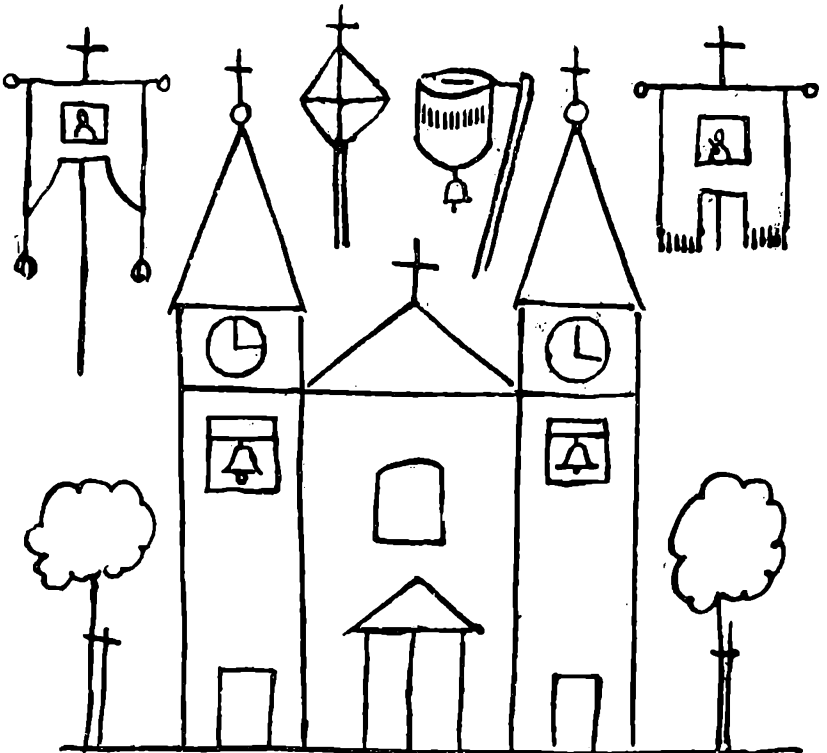
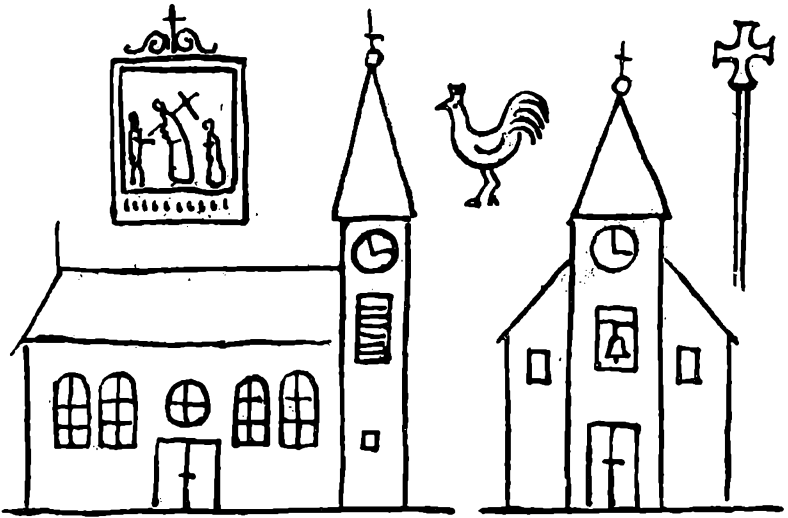
I.

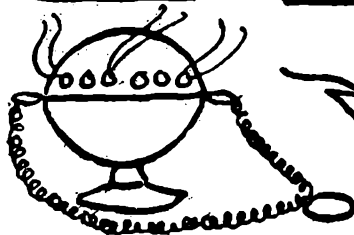
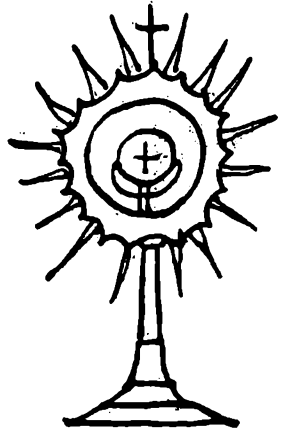
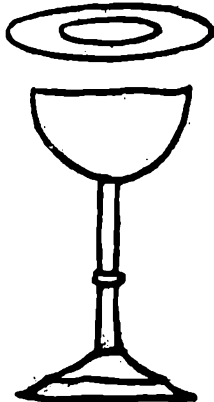
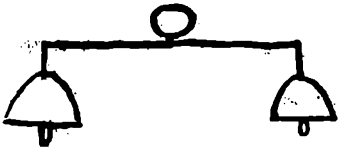
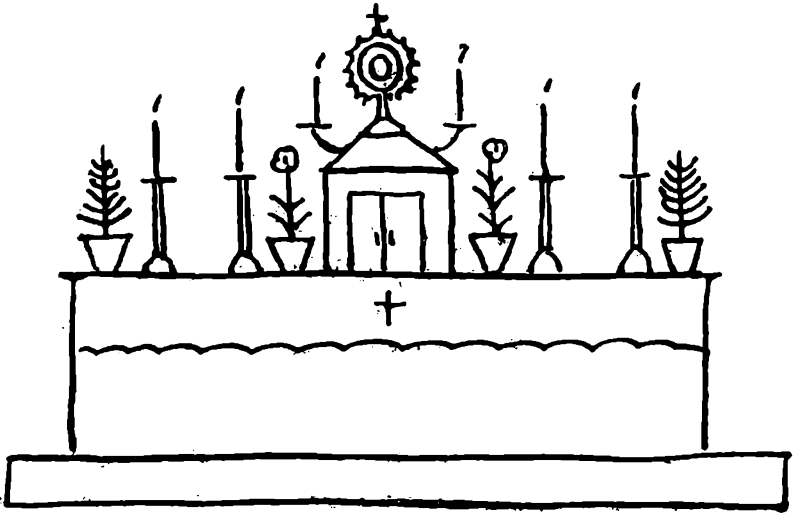
II.

III.

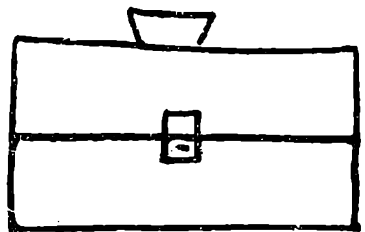
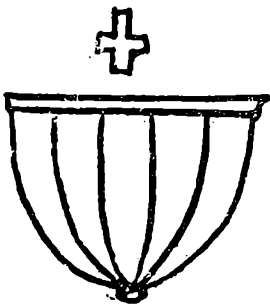
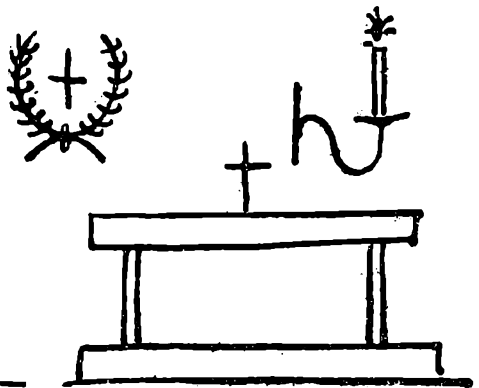
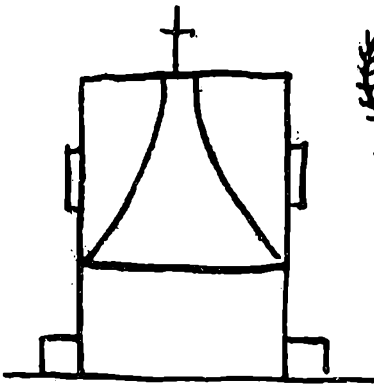
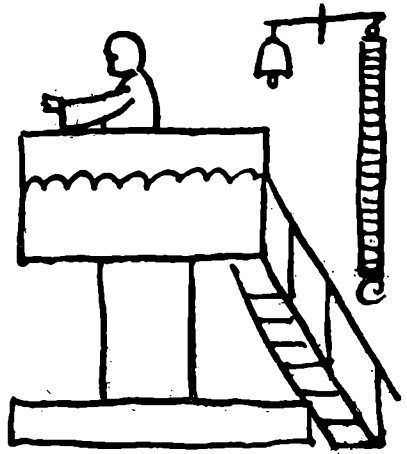
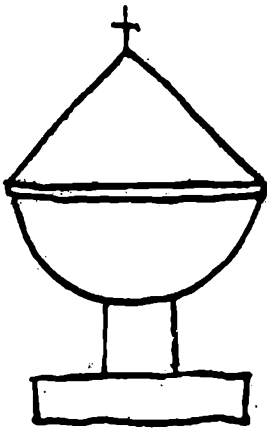

IV.

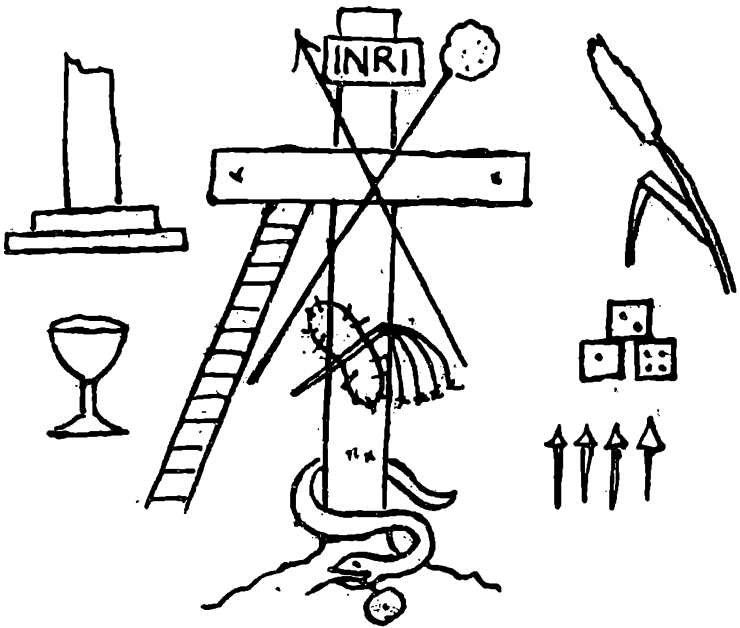

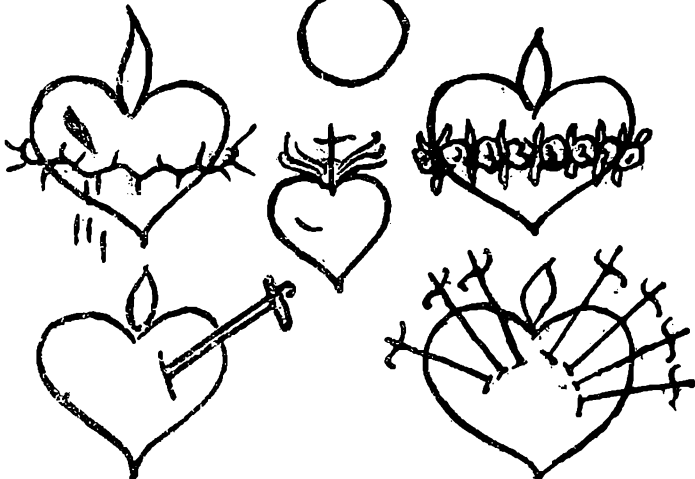
V

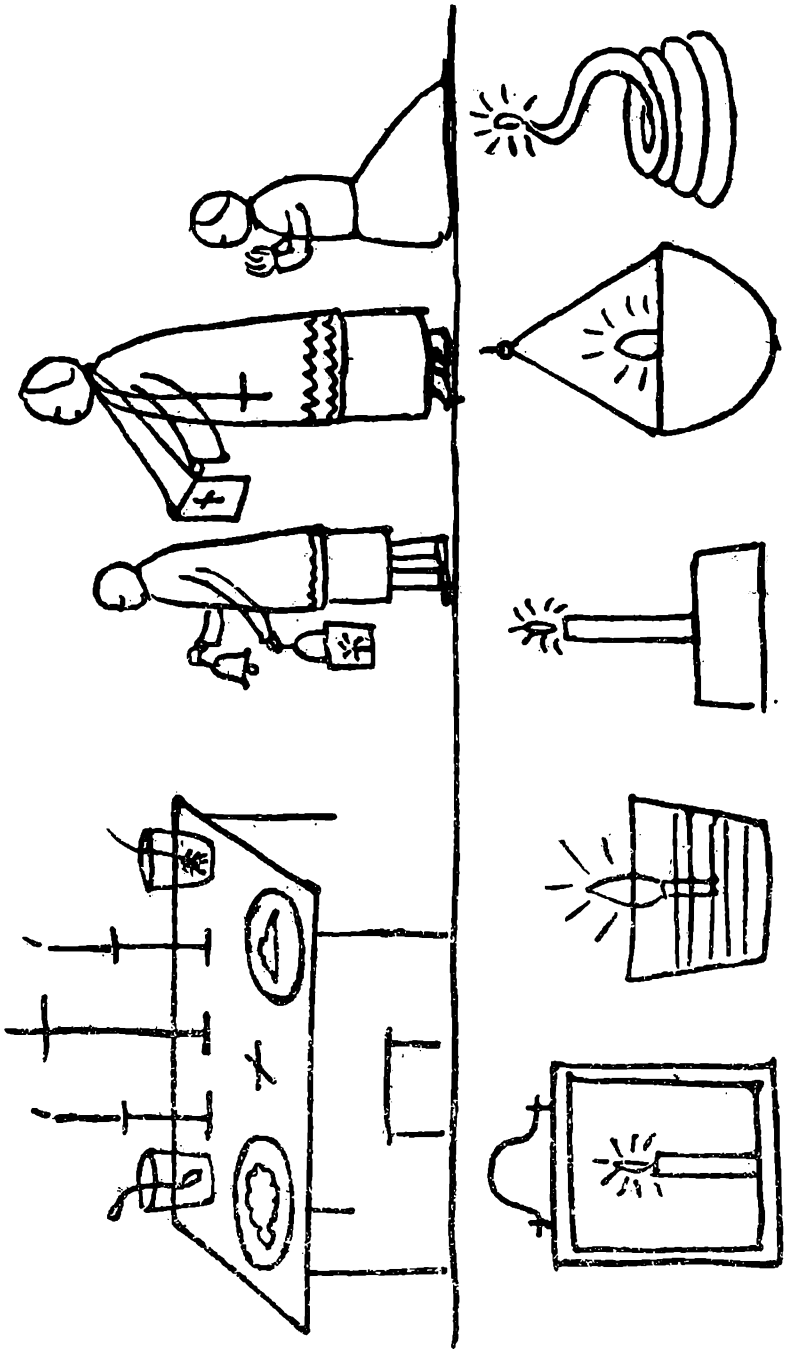
VI.

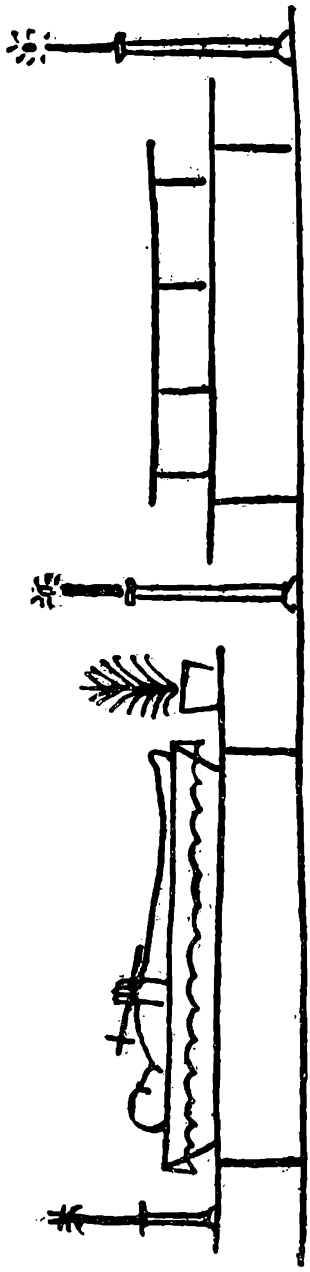
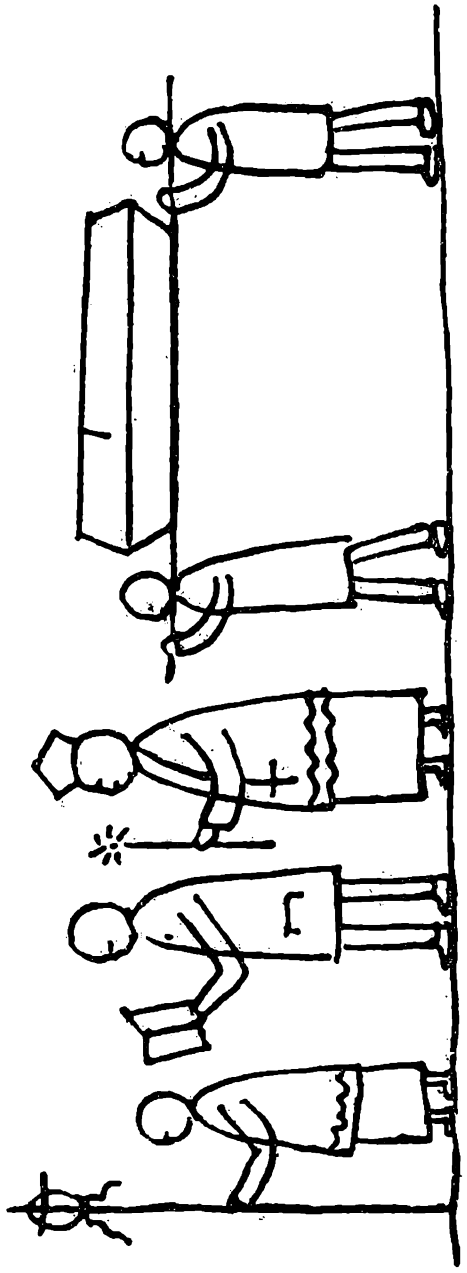
IHS + RYA

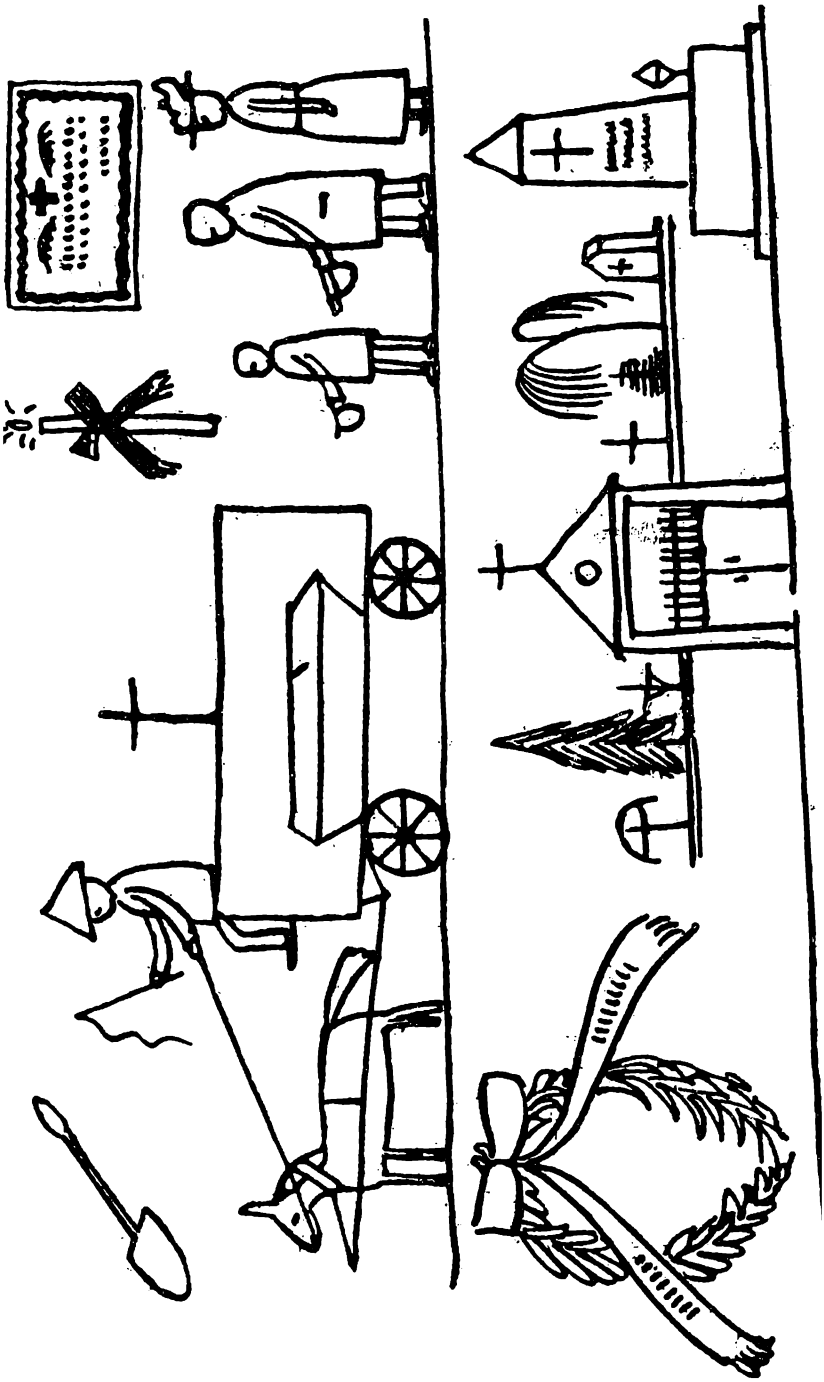

VII.

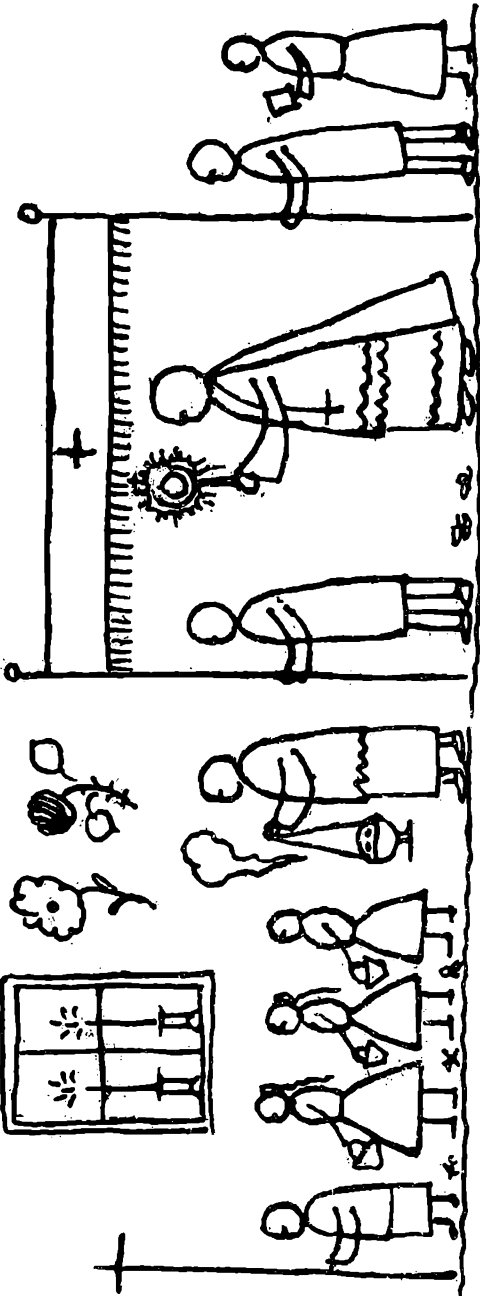

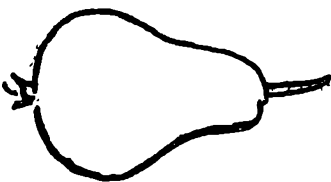
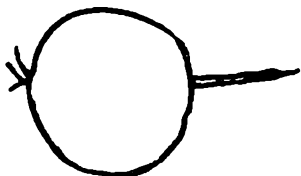
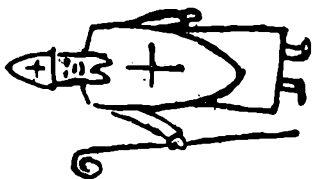
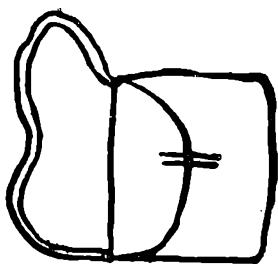
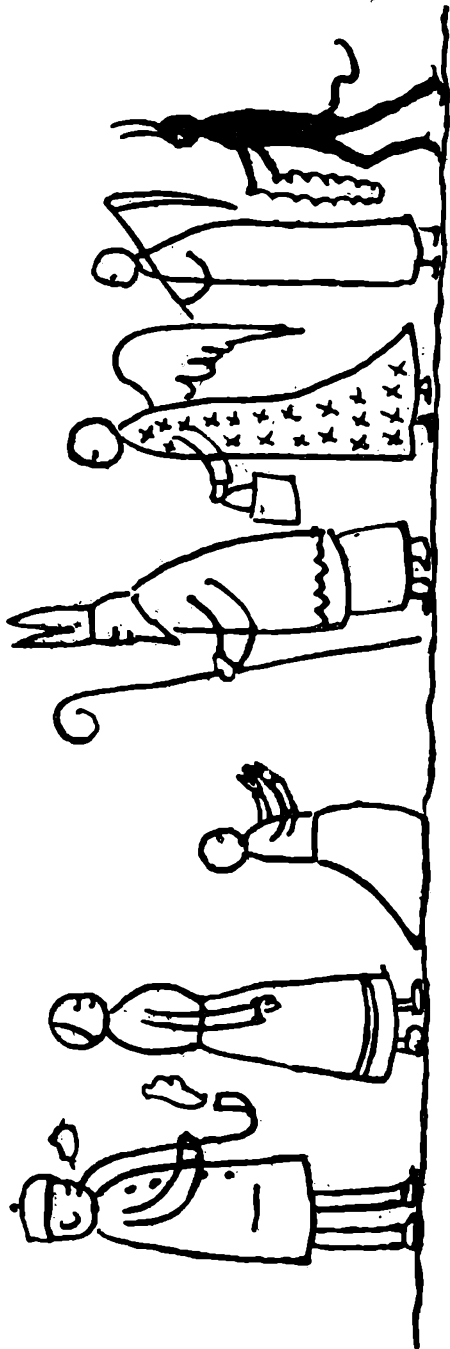
VIII.

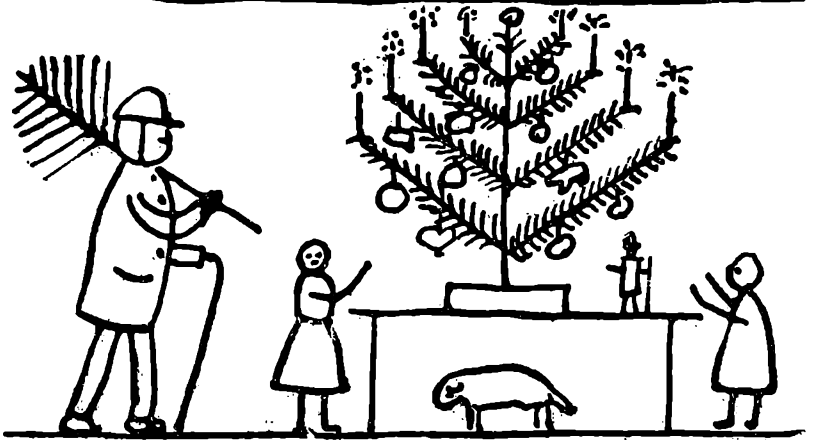

X.

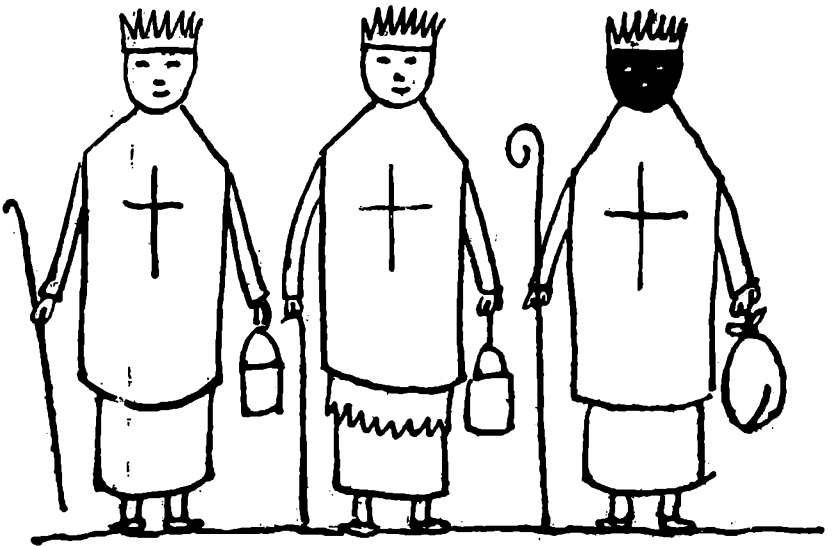

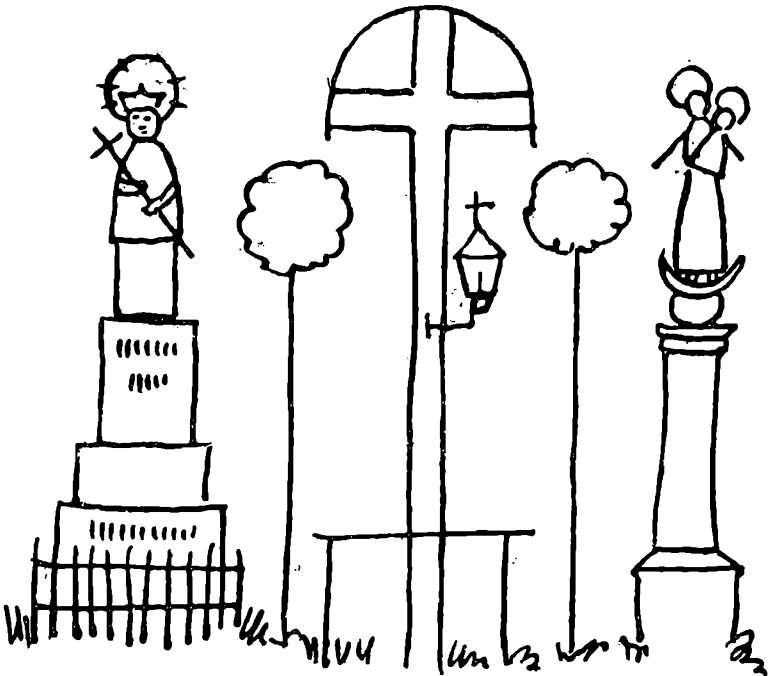
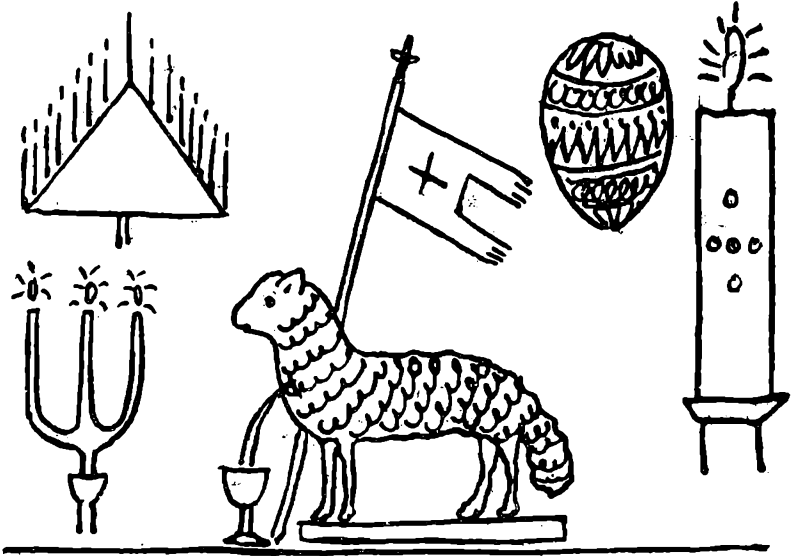

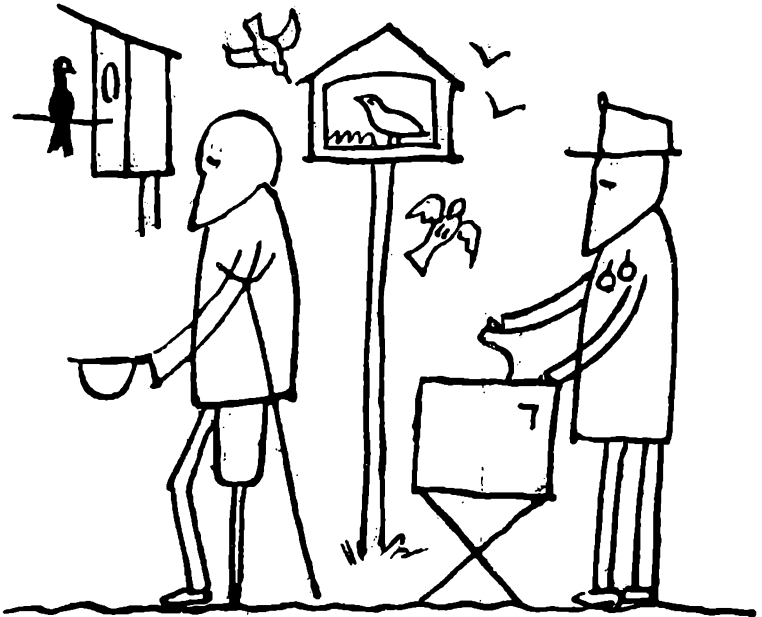
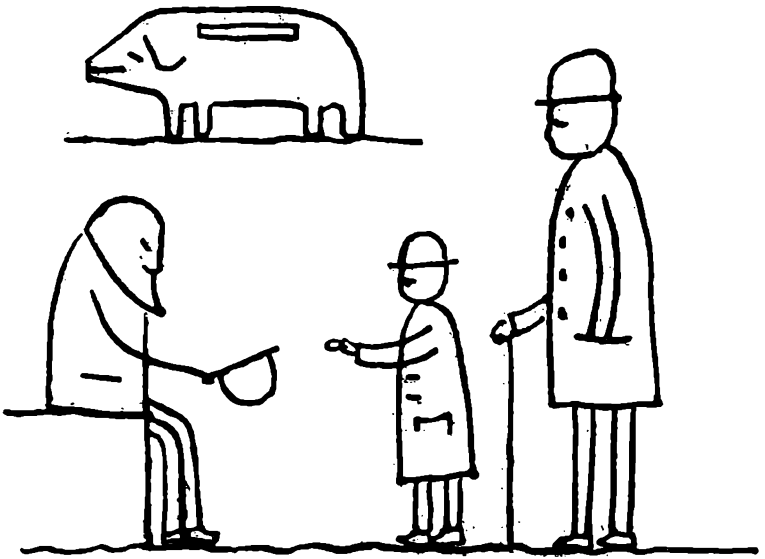

XIII.

XIV.

XVI.

